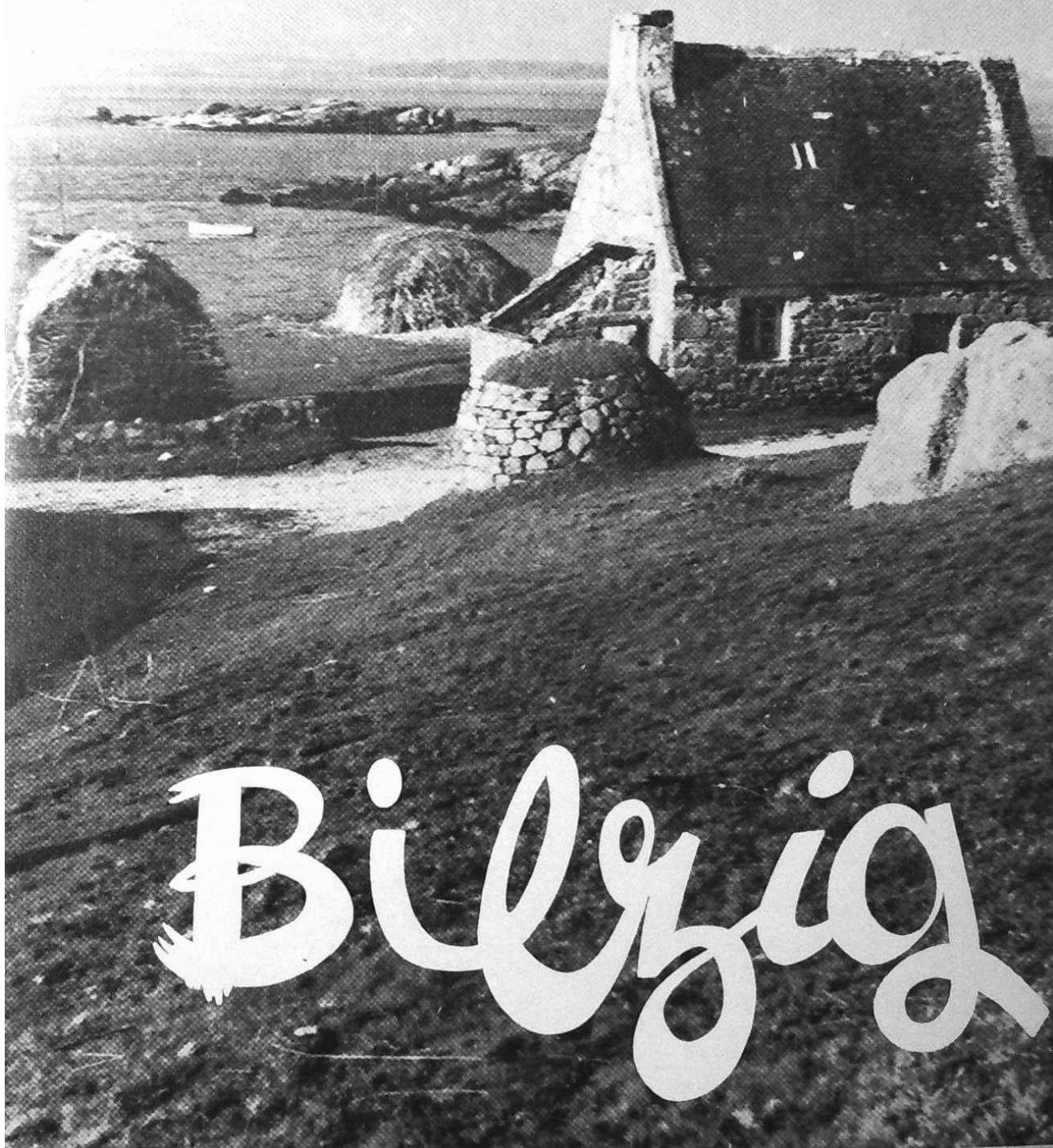

F. AL LAY

AR FALZ

Niv. 4 - 1961 — Trimizieg — 23^{ved} bloavez

Oberenn al Leoriou-Skol Brezoneg - Ar Falz - Brest

Fañch AL LAY
(1859-1937)

— Ganet en eun tiegez martolodad, e Lokireg, porzig pesketerez war arvor Bro-Dreger, tost da Bistin. — Bet kelenner e Pondi e-pad daou-ugent vloaz. Dast, war e gozni, da veza Mêr e barrez hinidig.

— **OBEROU:** — e **gallez**, eun toullad studiadennoù lstor diwar-benn Pondi;

— e **brezoneg** :

- 1) eun nebeud **barzonegou**, bet embannet etre 1895 ha 1904, ha diwezatoù, e 1923-24;
- 2) eur romant: « **Bilzig** », bet embannet an darn genta er gelaouenn « **Buhez-Breiz** », e 1924, hag, e 1925, en e bez, en eul leor m'emañ bremañ « **Emgleo Breiz** » o lakaad dond er-mêz evid an eil gwech.

BILZIG

BILZIG a gont bugaleaj ha yaouankiz eun emzivad, Ifig Tanguy, lesanvet Bilzig, savet gand intañvez eur martolod, Izabel, hag a rank poania kaled evid sevel he fevar bugel.

Meneget eo an darvoudou evel pa dremenfent e dibenn an XVIII^{vet} kantved. Anad eo koulskoude emañ F. Al Lay o tisplega eñvoriou e vugaleaj dezañ e-unan hag o tresa taolenn ar vuez en e vro e penn kenta eil hanterenn an XIX^{vet} kantved, — eur vuez damheñvel ouz ar pezh a oa e kement kornad all war arvor Breiz d'ar mare-ze.

An danevell-mañ, poltrejou hag arvestou enni hag a jom beo da vad e spered an oll lennerien, a zo unan euz or gwella oberennou e brezoneg, plijuz ha fromuz meurbed. Savet eo en eur yez êz ha saouruz, tost-tre ouz daare-komz ar bobl, — yez Goueled-Treger, dislivet warni eun disterra troiou-lavar bro-Leon.

F. AL LAY

BILZIG

C'HWEH PENNAD
EUZ
AL LODENN GENTA

SKEUDENNOU
gand

Ph. LE GOUAILLE

Embannet evid ar Skoliou
gand

OBERENN AL LEORIOU-SKOL BREZONEG

Ar Falz - Brest

1961

Al leorig-mañ ez eus ennañ, berraet lod anezo, 6 euz 17 pennad
« Bugaleaj Bilzig », lodenn genta **BILZIG**.

Eun eil kaier, gand pevar pe pemp pennad euz « Yaouankiz Bilzig »
e vo embannet diwezatah evid ar Skoliou.

Implijet eo bet evid ar golo eur skeudenn kemeret gand Joz AN DOARE,
hag an titl a zo bet treset gand J.-P. LAFORGUE.

Advoulet eo **BILZIG** gand aotre hegarad an Aotrou Le Lay,
Enseller-meur ar skoliou, hag hini al leordi Ar Goaziou.

BILZIG E TI E VAMM-GOZ MARHARID

Intañvez abred a oa chomet Marharid gand daou vab.
Tañvaet he-devoa bet an dienez, hag he blaz a oa hoaz
c'hwero war he halon. Martoloded e oa deut e baotred da veza.
Al levenez, eur pennadig, a skedas war he zal. Siwaz! He mab
hena a zo bet beuzet o tistrei d'ar gêr euz a Vro-Zaoz.

Ar vamm-goz hag ar bugel (*) a veve a-daouig evuruz evel-
kent. Nebeud a dra ezomm deze evid beza evuruz.

Deut d'ar gêr, Kola, an eil vab, an-neus grêt digemer mad
d'ar pôtr. Med falvezoud a reas dezañ dimezi d'e dro, al
lez a rê, eur pennad mad a oa, da eur plahig yaouank, koant
ha seder, Izabel-Môn Gerael. Enkrez kuzet e kalon ar vamm-
goz. Hag he mabig?... Da zeiz an eured, ar bugel an-nevoa
e zaou vloaz echu. Pôtr strij (1), brizardennou e-leiz war e
dal, war e zioujod, war e fri togn; eur pennad bleo melen diou-
tañ, ha lemm e lagad gwer-hlaz digor ha frank. Koant ar
pôtr? Ket; seder ha dever ennañ.

Ifig a rê e vamm-goz outañ. Penôz Ifig a droas e Bilzig?

(*) Ifig Tanguy, bet beuzet e dad er mar, marvet dezañ e vamm ha
savet gand Marharid.

(1) strij : dister, gwan.

Ar pôtr n'oa ket evid digej mad e ano. Ifig... Izig... Dizig... Bizig... E eontr Kola a gavas ar ger a spig, a zalh, hag a halvas anezañ Bilzig, Bilzig ahann, Bilzig alese, ar pôtr atao da heul e eontr. Hemañ, dre garantez evid e vreur, hag ive evid ar bugel, a c'hoarie gantañ, a zave anezañ en 'er, a lakae anezañ war varh war e skoaz, hag ar pôtr evaruz a c'hoarze. Bilzig! Bilzig!

Ma! Abaoe eo bet ar pôtr anvet gand an oli Bilzig, e lesano a deuas da veza e ano, ha nebeud a dud e bourk a vije bet kat da rei dezañ e wir ano : Bilzig a oa, Bilzig a jomo.

Mad evid ar pôtr a oa ive Izabel; ha Bilzig a gare anezi. Kement hag e vamm-goz? Nann. Evelkent e kare anezi mad hag he gwaz muih-mui. Hag hemañ, pa wele ar pôtr a c'hoari en e gichen, a zelle ouz e vamm hag a lavare dezi ha d'e wreg:

— Sellit, sellit 'ta!... E dad eo, heñvel-beo eo outañ. N'oh ket evid e nah, mamm Marharid: ho mabig bian eo, hep douetañs ebed.

Da e oa da galon ar vamm-goz kleved ar homzou-ze euz perz he mab yaouank.

Izabel ive en em gustume da weled ar pôtr en ti, o c'hoari, o c'hoarzin, o ouela, o trei endro dezi, ha, pa hanas he henta bugel, eur bôtrez, Madelen, Bilzig eviti a jomas he mab hena hag evid ar pôtr, Izabel a oa e vamm, Marharid e vammig-koz.

Eur goañvez, homañ a dapas aoned (2) war an ôd, e-pad ar bezina : klañv, gwall-glañv, Marharid, eiz deiz goude, a oa maro. Kent mervel, Marharid a zalhas ar pôtr, en he hichen, e-tal he gwele, he dorn war e benn. Pemp bloaz an-nevoa d'ar houltz-se.

— Bez sentuz, va mabig, anaoudeg, va mabig bian, e-keñver da vamm Izabel ha da eontr; karantezuz, va mabig... Izabel a vo da vamm... atao, atao... n'eo ket 'ta, Izabel?...

— O! ya, mamm Marharid.

— Bennoz Doue deoh, Izabel... Doue ho pennigo!... Trugarezuz e-keñver an emzivad. Izabel... Skoazell ha dorn d'am bugelig...

Hag o-daou, Kola hag Izabel, o-devoa grêt d'o mamm ar bromesa da vaga ar pôtr ha da zevel anezañ evel unan euz o bugale...

(2) Aoned : anoued, yenijenn.

Keuz da Vilzig d'e vamm-goz, ha doureg e ouelas; bugelig e oa, hag ar heuz, ar glahar abred a zil a-dreuz envor ar vugale. C'hoari a rê gand e c'hoar Madelen, luskellad a rê e vreur bian nevez hanet, Yannig, ha seder adarre ar pôtr. Dizeñvor? Ne oa ket; bugelig.

Rankoud a eure ozah an ti mond adarre war ar mor: red e oa dezañ beva e diegez. Et eo d'an Haor-Nevez. Eun tam-mig arhant a zigasas d'ar gêr, kent kuitaad ar porz. Hag abaoe... abaoe... Displijadur, dienez, enkreuz e-barz an ti... Poan da Izabel evid pourvezi d'he bugale. Lavaret ha-pije penôz ar pôtr a houzañve tristedigez e vamm, eñ diagent ken seder, atao o sutellad, o kana, bremañ gand Madelen ha Yannig, pluchet en eur hogn bennag, sioul, sioul evel aon dezañ pa wele e vamm ankeniet, an dour war he daoulagad.

... Dre ar bourk e rede ar brud penôz lestr Kola Fañch ar Gouez a oa bet kollet, kory ha madou hag all. Peñse an-nevoa grêt, en eun tu bennag, war ôchou mor ar Su. Gwir? Gaou? Den ne ouie. Ar heloiou a gerz, a red buan, ha dreist-holl ar heloiou fall. Hag eun devez, an ôtraou person a deuas da gaoud Izabel.

War var e oa ar paour kêz plah, abaoe eur pennad amzer, ha, pa welas ar person oh antreal e-barz an ti :

— Goud a ouzon, ôtrou person!... Goud a ouzon!... (hag e kouezas war an oaled, liou ar maro en he herhenn)... Goud a ran, ôtrou person!...

— Doue ho sikouro, Izabel!... Ne zilez ket e vogel reuzeudig: skuilla a ra e vadelez war e grouadur glaharet... Dou-jit d'e youl, Izabel... Pedit anezañ da rei deoh e skoazell...

— O va fried, va fried paour, va fried kêz!... Truez, va Doue!... Truez!... a zamante Izabel, he bugaligou endro dezi o ouela. Truez, va Doue!... evid va fevar bugelig, va fevar bugelig emzivad!...

— Evite, nerz kalon ho-pezo, Izabel, evid ho pugaligou, a lavare dezi an ôtrou person.

Paour-kêz bugaligou!...

An amezeien, aketuz ouz glahar hag enkrez an intañvez, a deue d'he hlemm, d'he huzulia, d'he alia.

— Kaled eo ho planedenn, Izabel!... Pevar bugelig!... Intañvez!... paour-kêz! N'eo ket awalh koll an dud, hag ar re a jom war o lerh!... Pevar bugel ha bara da rei deze?...

— Evelkent unan a re ho-peus, Izabel, eme unan euz ar glufaned. Kasit anezañ war ar mêz, pe d'an ospital; n'an- eo deoh na kar na par...

— Ya, ya, kasit anezañ d'an ospital: bravoh e vo dezañ eno, ha c'hwi ho-po unan a nebeutoh da vaga... Anez da ze?... Dour ho-po da eva, dour a zo er puñs. Bara? A beleh? Salver Jezuz, a beleh?...

Bilzig a zelaoue, hag a gleve prezegenn ar gwraez, endro da Izabel. Selled a eure etrezeg e vamm. Homañ, goustadig, a zachas ar pôtr beteg enni, Madelen ha Yannig a oa krog en he zavañjer, Katellig a oa kousket en he havell:

— Evuruz, maleüruz, eme Izabel dre he daerou, unanet om bet gand Doue, unanet e vevfom hag e varvfom!...

Ha daerou ar vugale, mesket gand daerou ar vamm, a ziellas an testeni.

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

BERRADURIOU (abréviations):

— **d.l.** = da lavared eo. — **OBS.**: Observations. — **Ger.**: Geriadur (Voyez le **Lexique breton-français d'« Emgleo Breiz »**). — **h.a.** = hag all, etc...

— Dre fazi eo bet lakaet gand ar moullerez lizerennou braz e penn ar gerioù pe an troioù-lavar diskleriet.

— Dans la notation: daou **v/mab**, la première lettre est la consonne initiale (2e lettre) après mutation.

● **Nebeud a dra ezomm deze evid...**, d.l.: n'o-doa ezomm nemed nebeud a dra evid... — **OBS.** — Genre de construction, avec inversion et ellipse du verbe, que l'on trouve fréquemment dans « Bilzig » et très employée dans la langue populaire, selon M. Le Lay (notes à M. Olivier).

● **Falvezoud a reas dezañ**: il voulut, il résolut de...; **falvezoud: felloud** (ou **falloud**). — **OBS.**: **falvezoud** et **felloud** ne se conjuguent qu'à la troisième pers. du S.; — généralement, **falvezoud** est suivi de la prépos. **gand**, non de **da** (comme **falloud**).

● **Brizardennou** (ou **brizennou**): taches de rousseur (Ger.: **briz**).

● **Dever ennañ**: appliqué (plus loin cette expression a le sens de: zélé, obéissant).

● **Digej**: épeler, — ici: articuler, prononcer.

● **Kat** (T) = kap (K), goust.

● **Da e oa da...**: il lui était agréable; **da** = joie, plaisir, aise; — **OBS.**: **da eo gantañ**: il veut bien.

● **Ar bezina**: la récolte du goémon.

● **Keuz da Viltzig d'e vamm-goz**: Bilzig regretta sa grand-mère; — **Keuz da**, ou **keun da**: regret de...

● **A zil a-dreuz envor ar vugale**: disparaissent de la mémoire des enfants; (Ger. **sil**).

● **An Haor-Nevez**: Le Havre.

● **Pourvezi d'he bugale**: nourrir ses enfants, pourvoir à leurs besoins; — **pourvezi** (T. **pourvei**), **pourvezia**: procurer, pourvoir, approvisionner.

● **A eure** = a reas (forme déficiente du V. **ober** à la troisième pers. S. du passé défini).

● **Pluchet**, ou: **en e bluch**, — **kluchet**, **en e gluch** (T), **puchet**, **en e buchou**, **war e buch**. (L): en posture accroupie.

● **War ôchou mor ar Su**: sur les côtes de « la mer du Sud » = les mers lointaines.

● **War var e oa**: elle se doutait. . . **OBS.**: **beza war var** a aussi le sens de: être en danger; être sur le point de...

● **Liou ar maro en he herhenn:** d'une pâleur de mort; **kerhenn:** le cou, le tour du cou; ici: le visage et le cou.

● **Doujit** (Doujet, T.) **d'e youl:** soumettez-vous à sa volonté; — Ger.: **douja.**

● **A zamante:** gémissait; — **damanti,** génér.: avoir, prendre soin, avoir souci (de); ici: se plaindre, gémir.

● **Goud (gouzoud) a ouzon:** gouzoud a ran. — **OBS.:** le verbe **gouzoud** se sert quelquefois d'auxiliaire à lui-même.

● **Aketuz ouz** (T. **euz**): préoccupés par...; **aketuz:** soigneux, attentif, manifestant de l'attention pour...

● **Ar glufaned;** — **klufon:** faux flatteur, adulateur, cancanier; il aurait peut-être fallu ici: **klufenn** ou **klufanez** (ar **klufanezed**), au fém.

● **A ziellas** (Ger. **siella**) **an testeni:** scellèrent la promesse (**testeni** = témoignage).

GERIADUR. — Diouz ma zo ezomm, setu eun toullad geriou da glask war ar Geriadurig: **evlkont, ancoudeg, skoazell, ozah** (e T. hag e K.: **oh, oah**), **enkrez, emzivad, anez** (da), **peñse**, h. a.

BREZONEG BRO-DREGER:

1°) **Deze:** forme trégoroise adoptée en breton littéraire pour: **dezo;** M. Le Lay écrivait: **dé,** pron.: **dê,** graphie utilisée dans la première édition de B.); de même: **aneze** = **anezo** (LL.: **anê,** pronon.: **anè**), et:

— evite: evito;	— gante: ganto;
— oute: outo;	— digante: diganto;
— dioute: diouto;	— evelte: evelto, etc...

2°) **Penôz** = penaoz; **pôtr** = paotr; **ôtrou** = aotrou;

ôd = aod; on a conservé l'orthographe de la première édition, mais M. Le Lay avait noté dans son manuscrit: **ôt** (pour aot, forme unifiée retenue dans l'orth. universitaire, en raison de la désinence renforçante: **aoteier**).

3°) **Ar bourk** (T.L.) = ar **vourh** (K) (genres différents).

● **Ar heloïou** (T) = ar **heleier** (L.K.).

4°) **Verbes.** — Formes trégoroises: **an-neus** = e-neus (ou: en-deus);

— **an-nevoa** = e-nevoa, e-noa (ou: en-devoa, en-doa);

— **n'an-eo** est utilisé quelquefois pour **n'eo**;

— On a gardé la graphie: **a rê,** bien que **a ree** soit plus généralement employée dans l'orth. universitaire pour: **a rea** (L) et **a roe** (dans l'ancien KLT unifié, forme étymologique).

— On a conservé: **a lakae,** graphie étym. utilisée, en orth. universitaire, comme « **a lakee** » (ou « **a laké** »).

— **e vevfom** (T) = e **vevim**; — **e varvfom** = e **varvim**.

BILZIG HA PER AN OTROU PERSON

Bilzig, eun devez, brao an amzer anezi, êt Izabel en hent, Katellig war e skoaz, Yannig krog en e zorn, ha Madelen war e lerh, ah-eas d'an trêz.

Eun toullad mad a gañfarted a oa eno unanet, pôtréd ha merhed; darn a oa o c'hoari patati, darn all o houren; ar merhed darn aneze en o fluch, a c'hoarie eiz meinigou, hag ar re all gand trí pe bevar bôtr a oa o c'hoari mouchig-dall.

E-pad eun diskuizadenn, unan euz ar bôtred a lavaras :

— Klevit 'ta; ar Pôtr-Ru, deh d'abardaez, a zo bet e gwezenn ber an ôtrou person... Dare eo ar per, ha mad; ar Pôtr-Ru a roas unan din da dañva... Mad !

— Eom, eme Fieg ar Moal, eom da dañva aneze!... Ar person n'emañ ket er gêr, gwelet am-eus anezañ, eñ hag e gure, o sevel gand ar hra. Et int, marvad, da leina d'ar maner.

— Ar garabasenn, eme unan all, a zo o kann, e-tal Lenn-Hireg, ha Pipi, ki ar presbital, a zo ganti !

— Eom da dañva ar per !

— Ya, ha ma vem tapet o laerez? eme Bilzig.

— Tapet? Diod 'zo ahanout!... Gand piou?... N'eus den en ti, eom!... Aon ah-eus-te, marteze?...

— Aon, me?... Aon, me ?

Ët int, pôtrez ha merhed hag all, a-hed an ôd, evid na vijent ket gwelet, beteg garz skô ar presbital. Daou, ar re hardisa, Jojo hag ar Pôtr-Ru, a gras er wezenn; darn abafoh, finnoh marteze, a guntuille hag a zebre spezard, kastrillez, da hortoz ar per; darn all gand ar merhed a azezas war ar vogez. Pep hini a oa krog : mad per an ôtraou person.

Erruoud a eure, d'e dro, Bilzig gand an tri all.

— Mad ar per, pôtr ! Mad ar spezard ! Mad ar hastrillez !

— Ro deom peb a hini, Jojo ! eme Bilzig.

— Tôl deze peb a hini, a gras Oulier da Jojo, peb a hini !

— Dal !

Ha Jojo a stlapas eur vozad da Vilzig. Roet a zo bet deze ive eun toullad spezard, ha da Vadelen eur hodellad kastrillez. Hag oll evuruz, ankouaet gante o laeroñsi, ha trefuet, krial a rênt, ha c'hoarzin ha skrijal ! Kement ha ker bian, ken ma teuas ar zakrist koz, hanter vouzar koulskoude, d'o hleved. Hemañ a oa deut d'ar presbital, da ober petra?... Kent mond da zon an Añjeluz. Na padal ma welas ar bôtred el liorz, hag eñ da grial, diwar-bouez e benn !

— Al laer ! al laer !

Eun troad skubellenn en eun dorn, eun dreujenn gôl en egiñ, hag eñ d'ar bôtred, d'al laeron.

Ar re-mañ a oa skañv o zreid. Houp ! Eul lamm, ha d'an traoñ euz ar wezenn, eul lamm all, ha, dreist ar vogez, pe a-dreuz ar harz, er-mêz al liorz. Ha da redeg !...

Darn aneze evelkent an-neus tizet ar zakrist. Piou?... Ar re gabluz?... Ya marteze... Bilzig hag e drikon.

Pa weljont ar zakrist, eun trohad baz gantañ e pep dorn hag eñ o youhal forz e vuez : « Al laer ! » an tri vugel, spontet, a deuas da glask skoazell ha repu digand o breur Bilzig, aon deze. Ha Bilzig hualet, sparlet gante, a jomas eno, sonnet dirag ar zakrist. A ! ma vije bet e-unan !... Ya, med n'oa ket e-unan.

Chom a eure 'ta Bilzig gand e vreur hag e ziou c'hoar, ha pa lakaas ar zakrist e zorn dezañ war e skoaz, na troad na dorn ne fiñvas.

— Ahanta 'ta, marmouzien ! mihiien ! boued ar gounnar !...

O fevar int êt gand ar zakrist.

— N'eo ket me ! n'eo ket me ! a valbouzenne Bilzig.

— Heñ ! heñ ! heñ ! a hlaourenne an tri all.

Pevar maltouter a oa o c'hoari pilpot, 'hed moger ar vered, dirag dor-dal ar presbital. Pa glevjont ar zakrist o krial : « Al laer ! » buan ha buan o-deuz dilezet an tôl, daoust dezañ da veza jil ha da veza arhant (tri dôl zao !) war ar vil (1). An nor a oa moraillet, med kement a dôliou-treid o-deus roet dezi, ken m'o-deus he zorret. Gwelet gante al laeron : Bilzig, Katellig war e chou, Yannig krog en e zorn deou, ha Madelen krog en e borpant, hag o fevar o vlejal evel pevar leue. Hag ar zakrist eun tamm foueltrenn baz gantañ e peb dorn, ouz heul e laeron. Ar valtouterien, souezet oll dirag eun hevelep arvest, n'int ket bet evid mired da c'hoarzin, ken a reudent :

— Al laeron ! al laeron !

Ar zakrist, dirag an nor didalbennet :

— Santez Vari, mamm da Zoue!... Petra lavaro an ôtraou person...

Darbet eo bet dezañ sempla, an dreujenn gôl a gouezas euz e zorn.

P'o-deus bet klevet ano euz an ôtraou person, ar valtouterien, peurvuia lañchennet mad koulskoude, peg o zeod ouz o staoñ, ha kuit ha buan. An ôtraou person !...

Petra raio ar zakrist gand e laeron? Kreisteiz eo, poent eo dezañ mond da zon an Añjeluz.

Eur grabanad da Vilzig, eun tôl-troad dezañ :

— Marmouz fall ! loudig... me lavaro d'an ôtraou person !

Ha Bilzig, seder meurbed, a deuas d'ar gêr, paet an-nevoa, ha mad, e berenn. Echu ar gôz. Echu ar gôz ?...

Souezet an ôtraou person dirag dor-dal ar presbital.

— Torret an nor ! a vouskomze ar person.

— Torret an nor ! a fredone ar hure.

Ar garabasenn, distro euz tal al lenn, a deuas da gaoud he ôtronez :

— Petra zo c'hoarvezet, Frañseza ?

— Al laer ! al laer ! ôtraou person.

— Al laer an-neus torret an nor ?

— Nann, ôtraou person.

— Piou 'ta !... Piou ?

(1) **Jil an tôl** : Pa vezer o c'hoari pilpod, an tôl a zo gwenn p'emañ ar vil (ar galoch) stok ouz ar paled.

— Ar valtouterien.

— Ar valtouterien? eme ar person, strafuillet oll.

— Ya, hag ar zakrist.

— Ar zakrist?... Petra? Ar zakrist!... Torret va dor!...
Al laer, ar valtouterien, ar zakrist, evelato petra zo c'hoar-
vezet amañ?

Ar zakrist an-nevoa gwelet ar person hag ar hure o tiskenn
d'ar bourk, buan ha buan e tilezas e stern gwiader, hasta a
reas afo da zond da gonta deze an doare. Penn-da-benn an-
neuz displeget anezi dirag an ôtrou person...

Ët int, ar person, ar hure, ar zakrist, ar garabasenn hag,
evel just, Pipi war o lerh, d'al liorz. Pebez arvest! Hejet ar
wezenn ber, mahet an douar tro-war-dro, flastret ar harotez,
an ognon, ar pour, an irvin, kuntuillet ha dideliet ar hasi, ar
hastrillez hag ar spezard.

Droug en ôtrou person, ken a verve:

— Piou?

— Kañfarted ar bourk, ôtrou person! eme ar zakrist.

— Piou? Piou?

— Bilzig a oa gante, n'oa ket el liorz evelkent, en diavêz
e oa: flatal a raio ar re all.

— It d'henn kerhad, ha digasit anezañ ganeoh!

Ar person an-nevoa tremenet eun hanter devez, laouen
meurbed, e ti an ôtrou Kont. Eul lein vad an-nevoa debret:
istr, eun alumenn viou, eur pesk (eun doulboudenn) (2), eun
tamm kig-leue poazet en amann, hag, evid an diwez, eun
tamm gwastell ar Rouanez, jistr mad ha gwin Bourdel da eva,
ha kafe goude lein... N'oa ket figuz an ôtrou person! Bil-
zig, ma vije bet eno, en e leh, an-nije bet labouret mad
ivez ouz tól an ôtrou Kont, hir ha lemm meurbed e oa e zent,
don e gov ha direvuz (3). Ya, med n'oa ket bet pedet d'ar
pred, paour-kêz Bilzig!

An ôtrou person 'ta a oa evuruz meurbed o tistrei d'ar
gêr; hag eun toullad kañfarted...

Setu ar zakrist ha Bilzig; hemañ a grene en e billou.

— Ahanta 'ta, pôtr, eme an ôtrou person, ha divergont,
te eo al laer?

— N'eo ket me, ôtrou person.

(2) **Toulboudenn**: turbod

(3) **Direvuz**: a zebr euz pep tra.

— Piou 'ta?

— N'eo ket me.

— Evelato piou? Lavar piou.

Kaer an-neus bet an ôtrou person goulenn digand ar pôtr piou a oa al laer pe al laeron, ano ebed na dennas dioutañ.

— Tôlit anezañ er-mêz evelato!

An neventi-mañ en em skignas dre ar bourk: al laer a zo bet er presbital!

An ôtrou Kont, p'henn klevas, a deuas da houd an doare.

— Laerez an ôtrou person!...

An ôtrou a lavaras d'e vevel:

— Buan, it da gerhad barner Tremedern. Arabad eo leuskel ar gañfarted da ober o fennou skañv, red eo rei deze eur gentel hag a bego oute. Gwialenn ar barner a deuo a-benn aneze.

Barner an ôtrou, an ôtrou Kerjantjili, eur pôtr yaouank koz viret, a oa anavezet gand an oll, ha dreist-oll gand kañfarted ar vro; hag hemañ ivez a anaveze mad aneze, ne oa ket evid o anduri dirag e zaoulagad. Goap a rênt outañ, p'an-deze evet eun dakadennig, eur bannahig a re (hag aliez ar bôtred o-devoa abeg da ober goap outañ); difreza a rênt anezañ: monkuz (4) e oa eun tammig; ha, pa veze tommet mad d'ar pôtr koz, e redent war e lerh, hag eh-ênt da ambroug anezañ, en eur gana:

*Kerjantjili, ar barveg gwenn,
Galochoù braz, porpant lien.*

Esa a rê tapoud anezo; siwaz! ponner e oa e halochoù, hag eh-ê gand e hent, en eur hrozmolad:

— Ar wialenn! ar wialenn, kañfarted!

Divezo ar pôtr koz, ar vugale ne dostaent ket outañ, n'an-ênt ket, e hellit va hredi, da houlenn digantañ e aluzenn, rag, pa zigoueze dezañ tizoud unan bennag aneze, ahan! neuze ar wialenn a c'hoarie; ha, pa veze eur hlemm eneb hini pe hini euz ar bôtred, gwir pe haou, ar wialenn ah-ê endro. Brezel 'ta etre ar vugale hag ar barner. Kemenn an ôtrou Kont a dalveze urz d'ar pôtr koz: ar wialenn a labouro!

(4) **Monkuz**: komz a rê dre e fri.

(Kastizet kriz e oe Bilzig gand ar barner, pa ne felle ket dezañ lavared a oa bet o laerez ar per. Koulskoude, ar bôtred all ne houzañvjont ket ar wialenn, da heul Bilzig, heb diskuilla ar wirionez. Ha gouzoud n reas ar barner, ar person hag dotrou Tremedern n'an-nevou Bilzig bet perz ebed el laeroñsi.)

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

- **Dare** (= darev, azo, aho): mûr (mûres).
- **Ar hra**; — **gra, grav**: côte, montée.
- **Ar g/karabasenn**: la servante du presbytère.
- **Garz skô (skao)**: haie de sureau.
- **Abafoh**: plus timide (moins hardi); Ger.: **abaf**.
- **Spezard (spezad)**: groseilles.
- **Kastrillez (kastillez)**: groseilles à grappes.
- **Eur v/bozad**: une poignée (le contenu du creux de la main). — Ger.: **boz**.
- **Trefuet**: troublés, inquiets; ici: agités.
- **Kement ha ker bian**: tant et si bien...
- **Na padal ma welas**; — **padal** a généralement le sens de « cependant »; ici, **padal ma** a nettement le sens de **adal ma** (= dès que; dès qu'il vit...).
- **Tizet** (tiet, T.); **tiza**: atteindre.
- **E drikon**: trikon: trio (les trois rois au jeu de cartes).
- **Hualet**: gêné dans ses mouvements, entravé.
- **Sparlet**: empêché (de s'enfuir), qui trouve un obstacle; — **sparl**: barre de porte.
- **a h/glaourenne**: pleurnichait; — **glaourenni**: baver.
- **Eun hevelep arvest**: une pareille scène.
- **A v/mouskomze**: murmurait; — **a fredone**: fredonnait, répétait.
- **E stern-gwiader**: son métier à tisser (le sacristain était tisserand).
- **Da gonta deze an doare**: pour leur raconter l'événement; — **pelloh e vo kavet: da h/goud an doare** (pour savoir ce qui s'était passé).
- **A bego oute**: qui leur collera (à la peau...), dont ils se souviendront.

- **Difreza** = dreveza: imiter.
- **Monkuz**, ou: **monkluz**: nosillard.
- **En eur h/grozmoled**: en murmurant.
- **Tremedern**, kastell Tremedern: e-kichen Lokireg.
- **Lañchennet mad, peget o zeod ouz o staoñ**: la langue bien pendue.

GERIADUR. — Klask: **repu** — **maltouter** — **porpant** — **diwez** — **barner** — **istr**, h. a...

BREZONEG BRO-DREGER:

- **Marvad** = moarvad; — **ma vem** = ma vezom;
- **Ah-eas** = ez-eas, a yeas;
- **Nan-ënt ket** = ne 'z eent (ne 'z ënt), ne yeent (ne yënt) ket.

Dans le texte, la forme normale de l'imparfait d'habitude: **a veza**, a été substituée à « a vije », qui confond, dans le breton populaire (T. et K-Uhel), l'imparfait d'habitude et le conditionnel.

BILZIG AH-A D'AN TI-NEZA

Goude gouel Mikêl eh-a merenn er bern plouz hag e teu an neza-noz d'ar gêr.

*Da ouel ar Chandelour,
Ar gegel en dour,
Ar hanteleur en tan,
Hag ar merhed d'o gwele goude koan.*

E-pad ar goañv, Madelen, Yannig ha Katellig, tomm dezo, kousket mad en o gwele, Izabel ha Bilzig ah-ê d'an ti-neza.

An ti a oa tostig da hini Izabel, e-harz eur garreg vraz. Eno en em unane an darnvuia euz merhed ha gwragez ar bourk, ar re, da vianna, o-devoa eun ober bennag war ar stern. Darn a rê stamm, ar re-mañ a jome e-kichen ar gou-lou-lutig, endro d'an oaled, gand ar wazed koz hag ar bôtred yaouank; darn all a neze gloan pe lin, pe ganab; hag ar re all, e traoñ an ti, o kribina, oh enkardi, o vread pe o paluhad. Pep hini a zigase gantañ e skaoñ, ha pep hini d'e dro e houlaouenn-rousin hag e horzenn lann pe geuneud.

Eno ho-pije klevet ar heloiou, an neventiou: hemañ pe honnez an-nevoa grêt an dra-mañ-dra, Yannig a rê al lez da Varharid, ha Jaketa a oa darempredet gand Per ar Hamm; bag ar Habon he-devoa pesketet diou zousenn siliou; ha kara-

basenn an ôtrou person, al Leonardez divalo-ze, a oa deut da veza lorch ral enni, abaoe eur pennadig...

— Fê ganti!...

— Abalamour da betra?

— Ha paneved, a lavare unan all... med peoh...

— Ya, ya, peoh!...

— Ahanta! merhed, echu eo ho ragach?...

— Kontit deom eur gêz bennag, Jarlig koz.

— Ya, ya!... Kontit, Jarlig koz, a lavare dezañ Bilzig, azezet war an oaled, en e gichen. Kontit, Jarlig, kontit, mar plij.

Jarlig a dennas e gorn euz e henou, skei a reas anezañ war ivin biz-meud e zorn kleiz.

— Eur wech a oa, eur wech 'oa ket...

— Êt ar gêz en e roll, eme Bilzig a vouez uhel.

— A! a! Kaoud a ra ze dit-te, pôtr... 'M-eus aon te a zo eur hañfart...

Hag e lakaas e zorn war penn ar bugel.

Jarlig a oa eur martolod koz, bian a vent, krommet gand an oad, atao eur boned bechenneg (1) gantañ war e benn (moal e oa), eur haban mezer dreset war e gein; eur hornig berr o krena etre e zent uzet gand an duellenn. Sacha a rê war ar horn-ze e-pad an deiz, ha kaer an-deze sachas, tamm moged ebed ne deue: butun karot a implije Jarlig, butun trohet a-skolpennadou, moest an treujennou, diêz meurbed da dana. Ha Jarlig a zache, zache, a greñche, moged tamm ne deue.

Lesanvet e oa an Turluter-ôd, atao o turmuch (2) er gourlenn pe er gerrigi, o peñseal e-touez ar bezin dizol (3). Karet gand an oll, gand ar valtouterien 'lavarant ket... Beva a rê Jarlig koz, an Turluter-ôd, gand e verh, heñvel ouz he zad, Jobig ar « marh-pôtr », en eun ti bian euz tu Porz-Bilieg.

Pa deue Jarlig d'an ti-neza, e ouie ervad penôz e vije goulennet digantañ konta eur gêz. Furchal a rê en e eñvor, hag ahane e tispege tra pe dra; eur gêz, eun divinadell, eun ouidell. Pôtr fin ha goapêr eun tammig.

(1) **Boned bechenneg** : boned gand eun doupenn (bechenn).

(2) **Turmuch** : Klask, furchal er berniou bezin.

(3) **Bezin dizol** : bezin digaset ha lezet war an trêz gand ar mor.

E gorn, klenket gantañ e godell guz e borpant, Jarlig a greñchas eur wech pe ziou el ludu.

— Peoh! peoh!...

— Pehini a gontin-me deoh?... **Pôtr e Vaz-Houarn; Tignannennig; Roul-Boul; Yann heb Aon; Ar Zilienn Goz; Ar Marh Bian, Qui-c'hac'han-demei-a-rankan** (4) ?...

— Ket! ket! anavezoud a rêr aneze!...

— Unan nevez, unan vras! a hourgomzas Bilzig.

— Ma! hirio 'ta eh an da gonta deoh penôz eur pôtrig a skiant, Jañ Glaodadig, lesanvet Bilzig, a drehas war ar bleiz.

Bilzig?... Souezet an oll. Bilzig?... Den biskoaz n'an-nevoa klevet ano euz ar Bilzig-se.

Goapêr ar pôtr koz, am-eus lavaret deoh.

— N'eo ket me, Jarlig?

— Oh! nann!... Tad-koz da dad-koz-you... marteze.

« Jañ Glaodadig, pe Bilzig — anvit anezañ evel ma karfet — c'hoant dezañ da vond da vale bro. D'ar houlz-se 'ta, pell, pell, pell a zo abaoe (daou vloaz tremenet hag eun draig ouspenn), ar bleiz a bretante dezañ kousked e-unan e-barz an ti, al loened all er-mêz. Ar re-mañ droug enne. E piou ne vije? Droug ive e Jañ Glaodadig, eeun ne gave ket an doare-ze. Hag eñ en hent, da glask ar bleiz. O chom e oa d'ar houlz-se, Jañ Glaodadig ha nann ar bleiz, e-kichen ti Izabel.

— E-kichen ti Izabel? eme unan bennag.

— Ya, pôtr.

— O! n'eo ket gwir, Jarlig koz!

— Penôz n'eo ket gwir? Tad-koz va zad-kuñv an-nevoa anavezet mad anezañ, eur hamarad braz da Jañ Glaodadig, hag hennez eo an hini a gontas din ar gêz.

Den na zislavaras ar pôtr koz. Daoust petra a rê d'ar re a oa en ti-neza, e petore amzer e veve Jañ Glaodadig? Beo e oa bet, ha gwir penn-da-benn an oberou burzuduz ah-ê Jarlig koz da zisplega diraze.

« — Setu, eme Jarlig, Jañ Glaodadig êt en e hent, savet gantañ ar hra; e tal kichen gra Pennenez, eur hi a firloste e toull dor Lellig an Touz. »

(4) **Kôz ar marh bian** : eur gontadenn tennet euz hini « Psyché », an hini eo. Pa deu ar marh bian er prad, en em lak da c'houirinal: **Ouic'hal a ran, demei a rankan**, geriou distreset gand ar marvailher.

Ar bôtred hag ar merhed, dever enne, a zigore o genou ledan, ken ledan ha forn ar poazer.

— E toull dor Lellig an Touz?...

— Lellig an Touz a zo amañ!

— Ma n'am hredit, it da weled.

— Med marteze ive, eme Bilzig, ha ne oa ket eun diad, pell ahane, marteze Lellig an Touz a oa ive tad-koz tad-koz-you Lellig.

— Siket eh-eus da viz en toull: Lellig an Touz, eme Jarlig, a oa tad-koz tad-koz-you Lellig.

« Ar hi — Job e ano — anaoudegez vraz da Jañ Glaodadig, a deuas d'e gaoud, hag a houlennas digantañ — d'ar houlz-se an anevaled a gôzee, abaoe mud int deut da veza:

« — Da beleh eh-ez-te, Jañ Glaodadig?

« Jañ Glaodadig a respontas:

*Da foar, ar foar ar bichibonig,
Du-ze, da goste Koad-an-Noz,
Da weled pe 'r bleiz pe me
A gousko er-mêz fenoz.*

« — Mar kerez, me 'h-aio ive ganit?

« — Ma! deus 'ta

« Ha setu int o-daou o vond, war o fouez, war hent Pont-Menou. Brao an amzer, tomm an heol. E diskenn gra ar Horve, arôg erruoud gand ar pont, e weljont eur haz du, du-pod, astennet en disheol war ar hleuz, dindan eur bod lann. Hemañ a hanter-zigoras e valvennou: eun tôle-lagad a gorn da Jañ Glaodadig ha da Job.

« — Miaou! miaou!... Pôtred, da beleh eh-it-hu evelse?

« — Ni ah-a, pôtr kêz, eme Jañ Glaodadig,

Da foar, da foar ar bichibonig...

« — Miaou!... a lavaras ar haz, en eur vlinka etrezeg ar hi. Mar karit, me a yelo ive ganeoh?

« — Ma! deus 'ta.

« Ar haz a zo disfiuz meurbed; goustadig, e lagad melen digor war ar hi, e tiskennas a-ziwar e gleuz, en eur astenn e izili, gwevn e gorr evel hini eun aer.

« — Arabad eo dit kaoud aon, eme Jañ Glaodadig: Job ne raio ket a zroug dit.

« Hag evelkent en em lakaas en tu kleiz da Jañ Glaodadig.

« Erruoud a rejont war-dro deg eur e Plistin, savet gante gra Lanskolva, skuiz an tri beajour. Jañ Glaodadig a azezas, harp e gein en eur hleuz, e penn ar hra, ar hi en e gichen, ar haz war e varlenn. Tenna a eure e gorn, e voest tont hag e zirenn euz e hodell, hag eñ da fumi eur horniad. »

— Keit ha m'emaint oh ober eun diskuizadenn, eme Jarlig, me ah-a da ober evel Jañ Glaodadig.

Gand e wask e tapas eur hlaouenn-dan, ha tan war e gorn. Ha Jarlig da zacha war an duellenn.

Bilzig, war korn an oaled, digor gantañ e henou, a rê pitouillez tre ma halle.

— Karet am-mije ive, Jarlig koz, beza bet gante, gand tad-koz va zad-koz-you.

— Pa vi brasoh, kosoh, da dro a deuio, hag evelte eh-i da redeg da reuz.

(E-pad diskuizadenn Jarlig koz, an nezanerezed a ginnige divivadellou. Tud ar veilladeg a gante marvailhou diwar-benn teñzor an Dukez Anna kuzet en eur feunteun, diwar-benn an teusk-noz (pe an hoper-noz), ar gwrahed, ar hornandonezet, hag all... Echu gantañ e gorniad, Jarlig koz, goude beza roet da gompren ne grede ket en oll draou burzuduz-se, e groge endro gand e gontadenn...)

— Alo! alo! eme Jarlig koz, dilezom ar hôziou goullaze n'int mad nemed da sponta an dioded, ha deom da weled hag-eñ eo diskuiz Jañ Glaodadig. Mall eo gantañ, moarvad, mond en e hent, n'eo ket erru hoaz e Koad-an-Noz, du-ze pell, en tu all d'ar menezioù.

« Ar hi, ar haz ha Jañ Glaodadig a zavas en o zav. Kaer an amzer, plên an hent, eun dudi bale. War Lanndevrest, dirag Koad-Tronalh, eun dañvad, eun trohad maout-saoz kornieg, a oa o peuri. Trouz boutou Jañ Glaodadig a spontas ar maout, sevel a eure e benn.

« — Debonjour dit, maout! eme Jañ Glaodadig.

« Be e e e be !... da beleh eh-it-hu evelse, pôtrez?... Darbet eo bet deoh beza spontet ahanon... Petra ar foeltr a c'hoarvez ganeoh? Fonnuz-ral eh-it gand hoh hent.

« — Ni ah-a, pôtr kêz, eme Job ar hi, evel-henn, war on fouez,

*Da foar, da foar ar bichibonig...
Da weled pe 'r bleiz pe ni
A gousko er-mêz fenez.*

« Na padal ma klevas komz euz ar bleiz, be! be! e e, besteod eo deut ar maout da veza...

« — Arabad eo dit kaoud aon, eme ar hi, ni a deuiio a-benn euz ar bleiz.

« — Deus ganeom! eme ar haz.

« — Deus, eme Jañ Glaodadig, deus!

« Gonezet ar maout gante. Hag en hent ar pevar belerin, reud gante o fenn, evel ar wazed p'o-devez evet eur werenad mad a jigodenn. Hag e kôzeent, hag e prezegent, dever enno.

« — P'eo gwir, eme ar haz, penôz ar velhouedenn a drehas war ar bleiz, evelkent pôtredeus diskui evel dom-ni n'o-devo ket kalz a boan evid teuler eur habon evel hennez er-mêz e di.

« — He! he! a reas ar maout.

« — Hroñ! hroñ! a reas ar hi.

« — Gwazed evel dom-ni! eme Jañ Glaodadig, kreñv ha kaloneg.

« Tremenet gante Tremel, Lann-ar-Manah, o pignal gra sonn Plounerin, hag int o weled, e-touez ar vein, ar brug hag al lann orodet (5), eur boh, eur boh barveg ha kornieg. Hemañ a ziframme tamm yeot ahann, tamm yeot alese, hag a zave e benn eur wech an amzer da zelled endro dezañ. Inouet ar boh e-unan; eun trouz bennag, marvad, an-neus klevet, hag e benn a ziflukas euz a-dreg eur garreg.

« — Ho! ho! ho! emezañ. Ho! ho! ho!

Hag eñ o tostaad ouz an hent.

« — Da beleh an diaoul eh-it-hu evelse, pôtredeus?

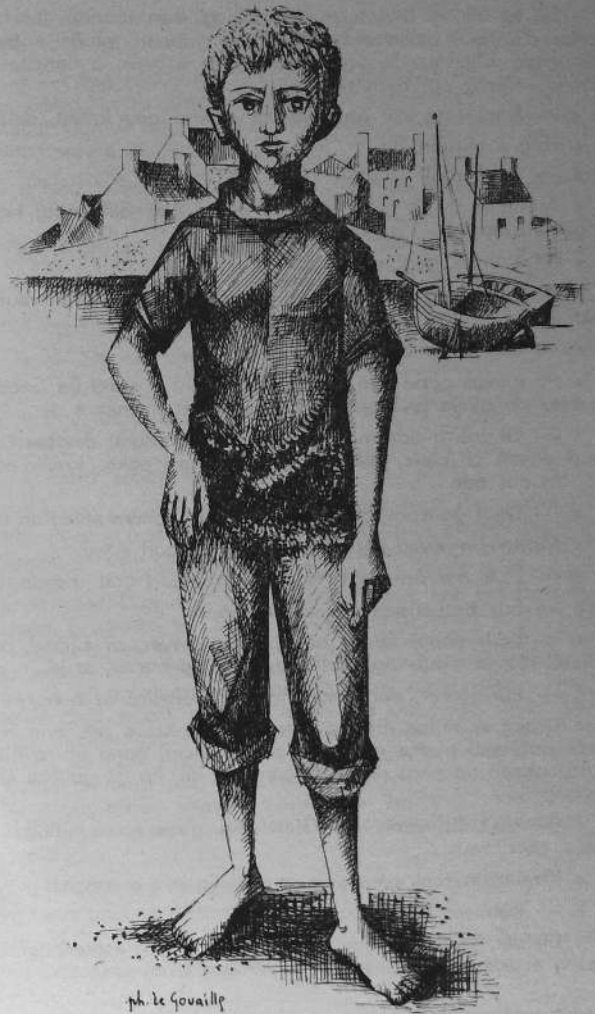
« — Ni ah-a, eme Jañ Glaodadig,

Da foar, da foar ar bichibonig... h. a.

« — O! o! me 'h-a ganeoh ive.

« — Deus 'ta!

« Evuruz ar boh da vond da vale bro, d'an emgann: rag n'hoh ket heb goud, marvad, penôz ar boh a zo brezeller,

(5) **Orodet** : kraboseg.

atao e gerniel gantañ bantet, prest da dourta amezeg, estren pe divroad.

« En tu all da Blounerin, eur hillog, eun toullad yer ha polezi d'e heul, sonn e benn, ruz e gribenn, pluñv e lost gwer-hlaz, lugernuz, o vranisigellad war e gein, a henche e verhed etrezeg eur bern teil.

« — Rog! rog! ko! ko!... deut, va dousigou koant, deut!

« Hag e skrabe.

« — Rog! rog!

« A-bell, war an hent, en eur weled Jañ Glaodadig hag e genseurted:

« — Ko! ko! gog! rog! rog!

« Hag eñ dirag e zimezelled, ha da houlenn — pôtr reud, mar plij, ar hillog! — digand on baleerien:

« — Da beleh eh it-hu, pôtred?

« Pa glevas gand Jañ Glaodadig e oant o vond da Goad-an-Noz da glask ar bleiz evid henn teuler er-mêz e di:

« — O! me a oar mad peleh emañ o chom. Anavezoud mad a ran ar bleiz, diêz e vo dech henn paka: kreñv eo, ha, 'm eus aon...

« — Deus ganeom, deus, hag e vleini ahanom beteg an ti.

« Mall n'an-nevoa ket ar hillog da guitaad e yer.

« — E! e! aon an-eus! a viaouas ar haz.

« — Eur brabañser! a veas ar maout.

« — Loh ennañ dirag ar re vian: ar yer, ar filiped, ar polued (6), ar pinterien, al laouenaned! a harzas ar hi.

« — Eur foerer, eur c'houzigell! a vegelias ar boh.

« Droug er hillog. Blinka an-neus grêt ouz e yer, evid rei dezo da houd penôz e oa red dezañ mond gand ar re all, dindan boan da veza disprizet gand an oll, ha da goueza en dismegañs.

« — Alo! alo! eme Jañ Glaodadig, gwaz eo ar hillog!... Deus, pôtr, deus!...

« Kimiad a reas goustadig, goustadig euz e wragez:

« — Kenavo! kenavo ar henta!...

« Bleinet gand ar hillog, Jañ Glaodadig hag e gompagnunez a erruas er hoad, goude an abardaez, da zerr-noz.

(6) Polu : bohruzig.

« — Setu ti ar bleiz, eme ar hillog, en eur ziskouez deze eur hoz ti-soul.

« Goullo; int e-barz. Goud mad a rênt penôz ar bleiz ne deue d'ar gêr nemed evid mond d'e wele.

« — Pep hini en e leh, eme Jañ Glaodadig: ar haz war an oaled, ar hi dindan an dôl, ar boh e-harz ar skeul, ar maout war ar hrignol, Jañ Glaodadig a-dreg an nor, hag ar hillog war e glud.

« Noz teñval anezi, ar bleiz a deuas d'ar gêr, goullo e gov. E toull an nor:

« — O! o! emezañ, c'hwez ar maout!...

« Hemañ ha padal m'henn klevas ha da veal:

« — Be, be, e e!...

« — Daonet vin! eme ar bleiz. Eur maout em zi... em zi!...

« Eun tôle bout war an nor, hag e-barz, ha d'an oaled da c'hwesa e houlaouenn-lutig.

« Petra 'zo aze?...

« Paoñ! paoñ! fout! fout!... Hag eur friad d'ar bleiz. Kant mil elienenn a strinkas en e zaoulagad; dre e spont e lammas dindan an dôl. Hagn! hagn! eur grogadenn en e vorzed; eur yudadenn hag eñ da esa mond er-mêz. E troad ar skeul petra a oa eno? Diaoul ar rod! Petra? N'eus ket bet amzer da zigeri e zaoulagad, tapet eo bet gand piou? Gand petra? Houp! Hag eñ en êr... N'oa ket erruet mad war ar hrignol, ar maout — flêria a rê gand an aon — a zistagas gantañ gwella tôle tourt an-nevoa biskoaz roet en e vuez... Hag ar bleiz d'an traoñ, buannoh eged ma oa savet. D'an traoñ, Jañ Glaodadig a roas dezañ eun tôle troad ken reud, ken a gavas, ar pôtr kêz, a dra zur, e oa savet dezañ diouaskell. Ruilla an-neus grêt ouspenn ugent troatad euz toull e zor. Pa deuas ennañ e-unan, e klevas ar hillog o kana: Kokorikoko! kokorikoko!... Kanaouenn an emgann, kanaouenn ar gonid!

« — Malloz Doue a zo kouezet war va zi. Birviken troad, m'henn tou, ne dôlin ennañ!

« Dalhet mad an-neus ar bleiz e le: abaoe an anevaled all a zo chomet en ti dilezet gantañ! »

— Paour kêz bleiz! eme Bilzig.

Echu ar gôz, darn euz ar merhed a houlenne ma vije kanet eur zon, eur werz, eun ouidell bennag. A-wechou ive e veze lennet e levr **Buez ar Zent**, pe e hini **Ar pevar mab Emon**. Goude e veze lavaret gras, ha pep hini d'e wele.

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

- **Ti-neza**: maison de la « filerie ».
- **Kribina, enkardi, bread al lin**: peigner, carder, broyer le lin;
— **paluhad ar hanab**: briser le chanvre.
- **An neventiou** = an nevezinti: les nouvelles.
- **Deut da veza lorch ral enni**: manifestant un orgueil extraordinaire (ou une rare suffisance); **ral** = rare.
- **Et ar gôz en e roll**: l'histoire (le conte) est commencé, a pris le départ.
- **An d/tuellenn**: le tuyau (de la pipe); aussi la cannelle, le robinet.
- **Moest**, ou: **mouest, moeltr**: moite, humide.
- **Treujennou**: nervures de feuilles.
- **Turluter**: homme toujours occupé (ou inquiet).
- **Jobig, ar « marh-pôtr »**. — Dans ses notes, M. Le Lay indique que Jobig était... la fille de Jarlig. On l'appelait ainsi parce qu'elle faisait les plus gros travaux, les travaux d'homme. Dans son enfance, M. Le Lay l'a bien connue.
- **Ouidell**: chanson satirique? — M. Le Lay, toujours dans ses notes, cite la chanson « Ar Bonomig » comme « ouidell », apprise de la bouche de « Jobig ar marh-pôtr ».
- **Tad-kox-you** (ou: **tad-you**): trisaïeul.
- **Tad-kuñv**: bisaïeul.
- **E petore amzer**: à quelle époque.
- **Siket** (**sanket** = enfoncé) **eh-eus da viz en toull**: tu as deviné.
- **Pont-Menou**: gériadennig war ribl ar ster Douron, tost da Lokireg.
- **En eur vlinka: blinka**: cligner de l'œil.
- **Boest tont**: boîte à amadou.
- **E z/direnn**: son briquet.
- **E wask; gwask**: pince de fumeur (pour saisir le tison, **ar h/glaouenn-dan**).
- **Pitouillez**: effilochures de laine (destinées à être réutilisées, mêlées à de la laine « neuve », par les fileuses); obtenues en coupant menu de vieux tricots.

- **nezanerezed** = **nezerezed**, fileuses.
- **Koad-an-Noz**: koad braz e parrez Lag-Envel.
- **Ar pever b/pelerin** (ou: **perhirin**): les quatre pèlerins.
- **Eur h/kabon**: un chapon; — également: filet de porc.
- **Tremel**: commune entre Plestin et Plouégat-Moysan.
- **Gra sonn Plounerin**: la côte à pic de Plounérin.
- **E v/bleini**: tu (nous) conduiras (**bleina** = conduire).
- **A v/begelis**: bêla.
- **Padal m'henn klevas**: même observation que dans le premier extrait.
- **Elienenn**: étincelle.
- **Eur h/kaban**: un caban de marin, une blouse.
- **Peñseal** (puñseal): ramasser les épaves (**peñse**), en particulier le bois venu à la côte.

BREZONEG BRO-DREGER. — Verboù: **ah-a** = ez a; a ya; — **evel ma karfet** = **evel ma karoh** (karot).

● **Lavarenn genta**. — Phrase proverbiale: « les jours raccourcissent, les nuits s'allongent: on ne fait plus la collation et les fileries vont recommencer. » (Note de M. Le Lay.)

BILZIG ATAO O PICHOTA TRA PE DRA EVID AN TIEGEZ

A-wechou Bilzig, pa 'h-ê da redeg an ôchou, a gave Jarlig koz o turmuch er gourlenn. Bilzig a gare beza en e gompagnunez: n'oa ket ken rust hag ar re all en e geñver. Hag o-daou eh-ênt da beñseal, pa veze groz ar mor ha rust an amzer. Mall en-deze da vont d'an ôd, plijadur o tiôcha (1) tammou koad evid ober tan: ezomm a veze atao a draou tan e ti Izabel. Ar bezin seh a zo mogeduz ha gwelloc'h eo soubenn mitonnetet gand tan sklêr eged soubenn mogedet. E-pad ar marvor, en hañv, e teue gantañ godelladou holen dastumet war ar herreg er skalfennigou dizehet gand an heol.

— Na gweled a rez-te, pôtr, a lavare dezañ Jarlig koz, na gweled a rez-te an den-ze du-hont, evel eur vran-vor du, en e zav war ar garreg?... Diwall... razañ.

Divennet mad e oa peñseal, dastum holen, ha kerhad dour mor da ficha boued d'an dud pe d'al loened. Brigadier ar valtouterien a oa striz war al lezenn.

— Aketuz eo ar Hernevad-se... Diwall !...

— O! n'eus forz, Jarlig! a responte Bilzig, en eur vous-c'hoarzin, n'eus forz !...

E-pad ar goañv, Bilzig ah-ê 'ta, abred euz ar beure pe diwezad euz an noz, en eur redadenn, da weled hag-eñ e veze manet eun draig bennag er gourlenn. Ha kaer o-devoa ar

(1) **Diôcha**: tenna euz a ziwar an ôd (aot).

valtouterien redeg war e lerh, biskoaz ne oent bet evid henn tizoud.

Hag ar pôtr a rê goap oute, sutellad a rê deze, pa dremene en o hichen, ton kantik **ar Barodoz**. Droug er valtouterien : desket e oa bet deze ar homzou a oa dindan an ton, komzou eneb d'ar brigadier.

— Marmouz fall! eme ar brigadier, eun devez ma oa Bilzig o c'hoari kornigell gand ar vugale all dirag an ti-gward. Marmouz fall, t'ol evez, mar tapan ahanout !...

Hag e sache dezañ war e ziouskouarn.

Eun nebeudig goude eun t'ol-amzer, Bilzig ah-eas da beñseal, ha gantañ e tigasas e kreiz an noz daou bez tamm koad dañvez da Izabel d'ober tan e-pad eur miz.

— Diwall, Bilzig, a lavare dezañ Izabel, diwall, va fôtr, meset eo on ti !...

Hag evelkent evuruz ar vamm pa wele ar pôtr oh erruoud er gêr, dioc'h gantañ tra pe dra. Ezomm he-devoa : yen ar goañv, yen an ti, aoned d'ar vugale, ha red ive poazad ar pred.

Piou he zamallo?... Piou?... Droug da biou?... Gaou da biou a rê?... D'ar valtouterien?... D'ar valtouterien !... Hag al lezenn?... Al lezenn !... Diocha tammou koad heb talvoudegez, garanet, krignet gand ar garrilied ! Al Lezenn... grêt gand piou? hag evid piou?... gand an hini kreñv eneb an hini blank, evid ar pinvidig, ma n'eo ket eneb d'ar paour !...

Bilzig a greske a gorr hag a skiant : falvezoud a reas dezañ ive pourvezi an ti a gig hag a besked. Eun toullad higennou a gavas, o intalinka (2) an-neus grêt, hag o staga a eure war eur gordenn, leogeta a oar, stigma a raio e gordennad higennou war an trêz, ha pesked a vo da zebri, eur wech an amzer, e ti Izabel.

Kig a vo ive. Kig?... Euz a beleh?... Ha penôz?... Bilzig (ankouaet hoh-eus-hu?), keit ha ma oa bet o redeg ar pardoniou, an-nevoa desket gand ar gañfarted all skoulma lasou orjal, evid tizoud gad pe gonifl. Bete-vremañ n'an-nevoa ket kredet henn ober : aon an-nevoa rag ar barner ha rag gward an ôtrou kont, Gargam. Gargam a oa eul lesano, Fañch ar Peul e ano. Soudard e oa bet gand an ôtrou, ha bet er brezel : gouliet, torret e vorzed kleiz gand eur vouled kanol; kamm e oa chomet abaoe: ahane e lesano Gargam.

Poan galon d'ar pôtr, pa gleve e vamm o klemm : « Tamm

(2) **Intalinka** : gg. étalinguer.

kig ebed en ti ! » Hag aliez ar vugale a ranke mond d'o gwele gand eun tamm patatez seh en o hov. Ha du-hont, e koad Kerodren, a-iz an torrôd, a zo gedon ha konifled, pez a garer. Kaoud a eure eun orjalenn... e higennou an-neus stignet war an trêz, dindan ar hoad.

Katellig, en ampoent-se, a skoas klañv gand ar rudell, Yannig gand an dreo. Tamm kig en ti evid ober deze soubenn domm, tamm kig ebed evid rei deze nerz da drehi war ar hleñved, ha da yac'haad.

— Gwaz a ze ! eme Bilzig dezañ e-unan, gwaz a ze ! kig o-devo.

Gwir pe haou gand Bilzig ? Piou a raio a-grenn an disparti ? Gwir pe haou ?... Buez eur bugel a dalv evidoh krohen eur had ?... An ôtrou kont ha Gargam, daoust hag int o-deus eun heveleb menoz ?

Bilzig ne jomas ket da glask kemend-all. Berr e venoz war an doare-ze : klañv e oa Katellig, kastiz ha treud e vreur Yannig, kig ne oa ket da rei deze, ezomm o-devoa da veza bevet mad, prederiet mad; gedon ha konifled a zo du-hont e koad Kerodren, dond a reont da c'hoari war an trêz, war-dro goulou-deiz : mar gall o zapoud, tizet e vefont.

Sioulig 'ta e skoulmas pemp las orjal e penn ar gwenojen-nigou a ziskenne euz ar hoad war an trêz.

Antronoz vintin, abred euz ar beure, da houlou-deiz, Bilzig a oa bet o weled e lasou, hag o voueta e higennou, ha gantañ en e vouteg diou bleisenn, eun touill-trêz, eul levneg hag eur moulleg. Pesked a vo fenez da zebri e ti Izabel, ar vugale n'ah-afont ket d'o gwele goulo o hov. Ha kig a vo ivez, kig mad ! E bouteg Bilzig e oa eur had.

— Eur had ? Salver Jezuz benniget ! Eur had ! eme Izabel. Hag an ôtrou ?... Ha Gargam ?... O, Bilzig !...

Ar vugale o halon a dride dirag kement a binvidigez.

Bilzig a anzavas deuz e vamm penôz an-nevoa skoulmet lasou e koad Kerodren.

— O va fôtr ! Ha ma vezez tâpet ?... Eh-i d'ar galeou. Ha ni ? Diwall !... An ôtrou kont, te 'oar, Bleiz ar Jaou, a zo gwall-griz e galon... Distruja dezañ e hedon !...

— Ar vugale o-devo kig, mamm Izabel ! Hag arabad eo deoh kaoud aon, mamm Izabel : me dôlo evez, ha Gargam a ranko beza lemm e lagad ha skañv e droad, mar teu d'am zizoud.

Ha laouen Bilzig dirag laouenedigez e vreur hag e ziu

c'hoar. Krohen ar had a zo bet siket gand ar vugale en eun toull don e-barz o liorz. Piou ah-aio eno d'e glask ? Den ebed.

Ha Bilzig a dize pesked war e higennou, ha, keit ha ma padas kleñved Katellig, gad ha konifl gand e lasou.

Er bourkou bian ne vezer ket pell o houd doare an nesa, hag ar glufaned o-devoa kavet an tu da ober da Vadelen anzav e tebre kig gad, eur wech an amzer. Hag evel just, ar re-mañ mall deze da skigna ar brud euz an eil ti d'egile.

— Deбри gedon an ôtrou!... Mari-Jozeb!... Gedon an ôtrou, an ôtrou kont ! Bleiz Tremedern ! Bleiz ar Jaou... Ha kre-doud !

— Gedon an ôtrou!... An Arabad, Bleiz ar Jaou!...

Flatet eo bet ar pôtr : tud a galon vad a vez atao kavet da renta zervij d'o nesa, ha Gargam an-neus klevet an doare.

Gargam an-nevoa, meur a wech, gwelet Bilzig o stigna e gordennad higennou war an trêz, hag o troidella endro d'ar hoad. Evelkent biskoaz n'an-nevoa dezañ tamallet ar gedon.

— Eur hoz marmouz fall evel hennez, stigna lasou e koad an ôtrou !... Bilzig !... Boulhurun ! Daonet ' vo krohen kurunou va ene !...

Evelse e toue-doue Gargam. Na c'hwi ho-poa kredet penôz Gargam e-nevoa desket al leou-douejou flour-ze war varlenn eur vamm a wad uhel ?...

Daou enebour all da Vilzig : an ôtrou kont hag e vevel Gargam.

Hag evelse Bilzig a oa e disfi da galz a dud er bourk, ha gwir eo, kilienn e oa, goaper; eneb dezañ ive ar mammou.

Piladeg a veze aliez etre ar bôtred. Ar re-mañ, pa deuent d'ar gêr, drastet ha diframmet o dillad, pa veze goulennet digante penôz o-devoa grêt evid o frega, a damalle aneze, gwir pe haou, da Vilzig. Hemañ ne veze ket eno evid en em zivenn, hag ar mammou, c'hwi 'oar, douget atao da rei o absolvenn d'o holladennou. Ha droug enne eneb Bilzig, ha koulskoude, ped gwech n'o-devoa ket klevet o mibien o youhal war-lerh ar pôtr:

Ha Bilzig, heskinet evelse, a ziode hag a skoe didruez : kreñv e oa, ha lardadennou a roe deze. Hag ar mammou a-du gand o fôtred a grie ive :

— Bilzig ! Zilzig !...

Pôtr mad, koulskoude, ha karantezuz, a lavare Izabel.

Prim, med eeun. Pôtr moan ha mistr, treut, med gwevn a gory ha skañv a droad, lemm a lagad hag a spered, e oa d'ar houlz-se ar pôtr. Den ne oa evid dond a-benn outañ, pa veze kounnaret: eo, e vamm Izabel, honnez a deue. Eun diaoul er-mêz, eun oanig er gêr.

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

- **Mitonnet**: mitonnée.
- **Marmor**: petite marée.
- **Skalfennigou**: petites fentes, crevasses (des rochers).
- **Ficha boued**: aozo ar prejou.
- **Manet** = chomet.
- **Gourlenn, gourlano**: pleine mer.
- **Meset eo on ti**: notre maison est surveillée.
- **Garanet**: rayés, percés par les garillies; **garrili, garreli**: anafite, ou bernache, crustacé vivant fixé aux épaves marines par un pédoncule.
- **An hini blank**: le faible (débile), — le pauvre.
- **Leogeta**: chercher, ramasser des **leoged** (leog; ver des grèves, sert à appâter les lignes).
- **Gad pe gonifl; konifl**, ou: **konikl, koulin**: lapin.
- **Gouliet**: qui a une plaie; ici: le blessé (**gloazet**).
- **Rudell**, ou **ruzell**: rougeole.
- **A-grenn**: tout à fait, nettement.
- **Diou bleisenn; pleisenn**: plie.
- **Touill-trêz**: chien de mer (poisson vivant sur le sable et qui en a la couleur), petite roussette.
- **Levneg**, ou **leoneg**: lieu.
- **Moulleg**: mulot (poisson); ailleurs: tacauds.
- **Hag e toue-doue Gargam**: et Gargam jurait.
- **Leou-douejou**: jurons.
- **Kilienn**: querelleur.
- **Diframmet o dillad**: leurs vêtements arrachés, déchirés.
- **Torrâd** ou **tornaod** (L): falaise.

BREZONEG BRO-DREGER. — **Ahane** = ahano; — **tizet e vefont** = tizet e vint, e vezint; — **n'ah-afont** = n'ez-aint.

GERIADUR. — Klask war ar Geriadurig: Kernevad, — beure — kor-nigell — higennou — goulia — dreo — menoz — prederia, h.a...

BILZIG GWASKET

Meur a dro gamm a oe c'hoariet gand Bilzig, — e-unan-penn, pe a-unan gand ar bôtred all, — d'ar valtouterien, da gi ar presbital, d'ar barner ha d'e gazeg, hag all...

Ouspenn eur wech e tapas Bilzig skouarnad pe friad gand tud ar bourk, ha gwechou zo heb ma vije dleet...

Eur zulvez e oa, gand ar vugale all, pôtréd ha merhed, o « c'hoari ar bleiz », e traoñ gra Pennenez, hag o kana eur rimodell, flemmuz evid kont Tremedern, pa zigouezas Gargam hag an aotrou. Tizet e oe Bilzig gand Gargam, hag hemañ a lavaras eur ger bennag e galleg d'e vestr.

« Te eo ar mihieg... Distruja va gedon, va honifled!... Dao dezañ, Gargam! » eme an aotrou.

Ha Gargam, gand e wialenn, a skoas dizamant ouz ar pôtr...

ph. le Gouaille

BILZIG, GARGAM HA MAB AN OTROU

E ti Izabel ar vugale a greske, Bilzig a deue da veza eur pôtr kreñv. Hag e-pad ar goañv an-nevoa sikouret e vamm da besketa, da vezina ha da werza ar pesked, ar hregin hag ar bezin troh ha dizol. Deut an hañv, ha gantañ an heol tomm, ar mor plên ha kompez, an hañv, bennoz Doue, laouenedigez ar vugale. Na gweled a rit-hu aneze, e korvou o roched, diarhenn, o bragou troñset gante beteg o daoulin, o redeg war an ôd, o klask kontelleged, malkoned (1), tareleged, pe er poullou-trêz, er morlennou, oh ober redadegou gand o bagou: gobiri, biskinennou, goeletinier, teir gwerniou greiet deze gand o zadou. Pa deuo ar mor war an arôg, sellit oute o neuñv: emaint evel pesked endro d'ar gerrigi (2), pe o vageal er bagou bian.

Bilzig ha Yannig, goude o fesketerez, padal ma hallent tenna o zreid gante er-mêz an ti, ha d'ar red war ar porz da c'hoari gand ar re all, da neuñ, da vageal.

An deiz-se, Bilzig hag e vreur o-devoa bet e ôtre, digand Saïg Jelvest da vond en e vag:

— Kê e-barz, pôtr, a hourhemennas Saïg da Vilzig, med bez aketuz da deuler dezi he eor, e-leh ma henn kavi.

(1) **Malkon** : galleg « murette ».

(2) **Kerrigi** : begou kerreg, kerreg bian.

Mab an ôtrou, eur pôtr a bevarzeg vloaz, an ôtrou Beskont, a lavare Gargam, leiz e henou euz ar ger-ze, — an ôtrou Beskont 'ta a falvezas dezañ, an deiz-se ivez, mond da ober eun tammig tro war ar mor. War e benn e dok garlantezet, en e dreid boutou bouklou arhant, gwisket gantañ e borpant voulouz ruz hag e vragou seiz melanijet (3). Brao ral an ôtrou Beskont, eur verhodennig. Hag eñ war ar porz, heuliet a-dost gand Gargam, hemañ e wialenn gantañ atao en e zorn.

An ôtrou beskont hag e vevel a oa, o-daou war ar porz, c'hoant dezo da vond war ar mor. Gargam a welas eur vag vian ha daou vogel e-barz, hag eñ da hopal:

— Ho! ho! hop!...

Van ne reas Bilzig (eñ a oa er vag gand e vreur): anavezet mad an-nevoa Gargam hag e vestr; dalhet koun an-nevoa en tôliou gwialenn o-devoa, eur zulvez a oe, kinkiset (4) dezañ e beñsou hag e ziouvorzed. Debri gedon an ôtrou!... Hag abaoe brezel etre ar pôtr ha Gargam... Mar gallfe!... Ya, med Bilzig ne oa nemed eur paour kêz pôtr, ha, rag aon ouz gwasoh « Ho! ho! hop! » e teuas en ôd.

— An ôtrou yaouank a fell dezañ mond da ober eun dro vageal.

— Ma! Deuit er vag.

Yannig a lammis er mor, evid tostaad ar vag ouz ar chaoser. Dour er vag dreist ar vregach (5). Bilzig a oa diarhenn, forz ne rê ouz an dour-mor. An ôtrou hag ar mevel er vag: flak! flak! a ra an dour er vag bransigellet, strinka a ra a beb tu, karget gante o boutou. Boutou ler rubanet an ôtrou!

Gargam a hrozmole:

— Mihieg zo ahanout! Perag n'ah-eus-te ket taolet dour er-mêz?

— Amzer din n'ho-peus ket roet.

— A! a! Loudig bian!... Te e... e... e... A! te e... n'em-eus ket ankounac'hêt.

— Na me, eme Bilzig outañ e-unan, na me...

Hag e polee goustadig.

(3) **Melanijet** : melen-sklêr.

(4) **Kinkisa** : hilliga, flemma.

(5) **Vregach** : pleñch e diabarz ar vag.

— Ha na stignez-te ken da higennou war an trêz, dindan Koad Keradren?

— Geo!

— Ha lasou marteze er hirjer?

Ha Gargam a roas eun tôl gwialenn, ha seh, war listenn (6) ar vag. Van ne reas ar pôtr, hag ar vag ah-ê, war he fouez, plên ar mor, lufr evel eur sklaseñ.

Grêt gand on martoloded an dro d'ar bagou braz ha d'ar gobiri eoriet er porz, seder meurbed an ôtrou Beskont, sutellad a rê eur zonig galleg (ne ouie ket ar brezoneg), eur zon desket gantañ du-ze e Bro-Hall.

Gargam a zelaoue sutell e vestr, Bilzig a varvaille.

Echu ar zutelladenn, Gargam, en eur c'hoarzin, a lavaras d'ar pôtr:

— *Ma! Neuze blazet mad kig gad?*

N'eo ket peur-fall.

A! a! n'eo ket peur-fall?

Nann! nann!

A! a! Hag e vousec'hoarze Gargam.

— Ha blaz ar wialenn ne n'eo ket peur-fall ivez, marvad, med ankounac'hêt eh-eus-te?

— Pell e pad blaz an traou mad! eme ar pôtr.

— Gwelit 'ta, figuz an ôtrou, mar plij; heugi na rez-te ket dirag ar hig-ber? Kig-ber da eur fri louz evel da hini-te!... Diwall, mar kerez, rag mar tapan ahanout!... Krohen kurunou! ya! ya! mar tapan ahanout!...

Hag ar wialenn en e zorn a c'hwibane. Psitt! psitt!

— Ne dapfet ket ahanon, n'eo ket skañv awalh ho troad.

— Skañv awalh, marmouz! mihieg!... Diwall! Laka ahanon en ôd ha buan pe... (Bilzig a vousec'hoarze)... pe war da benn eh-ez da vond er mor.

Grêt an-nije bet Gargam ar pez a lavare. Siwaz! na polead na ronad ne ouie.

— Hast afo kas ahanon en ôd.

— Qu'y a-t-il, Gargam? eme an ôtrou.

— Rien, Monsieur le Vicomte.

— Quel dommage de rentrer!... Restons encore un peu.

— Le garçon dit qu'il lui faut aller à terre!...

(6) **Listenn** : riblenn.

— N'eo ket gwir, ôtrou, eme Bilzig: gaou a lavar.

Klevet mad an-nevoa komzou ar pôtr yaouank, ha ma ne gêzee ket ar galleg, Bilzig evelkent, abaoe ma oa bet er skol gand ar hure, her hompren a rê.

— Buan en ôd, marmouz! a hroz mole Gargam.

— Gaou, Gargam! Gaou!

Hag a-nerz e gorv, ar pôtr a bolee. Brañsigellad a rê ar vag. An ôtrou evuruz a c'hoarze. Gargam ne c'hoarze ket.

— Gaou, Gargam! a adlavare Bilzig.

Gargam a ziode. Ne grede ket dirag e vestr...

Tostaad a reont d'ar bord. Savet an daou vartolod en o zav. Kra... a... a... ag... ag!! Diarôg ar vag vian a dourt beg eur garregig, ar Garreg-du. Hag an ôtrou hag e vevel a gouezas o-daou, — an ôtrou e foñs ar vag, en dour, — ar mevel war he listenn. Ponner, gwall bonner Gargam, skañv ha lesponj (7) eun tammig ar vag, plada a eure. Ha Gargam hag e veskont, o-daou war o hrabanou, o parlohad en dour-mor. Ha da grial diwar-bouez o fenn. Leh ne oa ket da youhal! Daou pe dri troatad dour ne oa ken dindan kein ar vag, brao an amzer anezi.

An daou beñseo a zavas en o zav, hag int war an trêz, treantet, nemed diveradur ne oant. Gwiskamant voulôuz ruz ha seiz melanijet ar beskont, hag e dok garlantezet? Eun druez. Ha Gargam mezeg, droug ennañ, a fuc'he.

Bilzig evelte a oa kouezet er mor; hast n'an-nevoa ket da zond en ôd, aon d'ezañ: gwialenn Gargam!

Ar vartoloded, war ar porz, pa o-deus gwelet ar burzud, d'ar red a deuas da houd an doare.

— ... Genaoueg! eme an Touz da Vilzig, teuler er mor mab an ôtrou!

Gargam a dapas krog en e skouarn:

— Boued ar gounnar!

Hag eun töl troad da Vilzig.

— Krohen kurunou va ene!... Setu da hopr, blaz kig gedon! Blaz ar wialenn! Foreant!

— Koulz eo evelkent ha blaz an dour mor!

Ha Bilzig d'ar red ha d'ar gêr...

Sparlet, hualet e oa Gargam gand e zillad gleb, peg ouz

(7) Lesponj : dibarfet, hedro.

e izili. Kavet gantañ e wialenn, lakaad a rê anezi da c'hwi-banad, med Bilzig a oa pell... Bilzig ne oa ket hualet...

War e hent e kavas Saïg Jelvest.

— Petra 'ta, pôtr? Na te az-poa kollet an nord?

— Ket, Saïg!

— Petra 'ta?...

— Gwialenn Gargam, Saïg, c'hwi oar, eur zulvez...

— Deñvedigou deut d'ho kraou!

Ar wialenn! a! ya!... Ha Saïg a vouse'hoarze en e varo.

— Diwall, pôtr, na goll ket an nord gand Gargam, te oar.

— Arabad eo deoh kaoud aon, Saïg!

Ar vartoloded, ambroug a rejont, eur pennadig, an ôtrou yaouank hag e vevel, daou babor gleb-dour-teil.

Er maner, pa errujont, piou ne lakae ken e wialenn da c'hwi-banad?... Piou a oa berr e lañchenn?... Gargam!

Displega an doare, penn-da-benn an-nevoa ranket ober d'an Ôtrou ha d'an Itron. Gargam, evel just, a lakaas ar beh ponner war chouk Bilzig: Bilzig ahann, Bilzig alese, Bilzig penn-abeg ma oa kouezet an ôtrou beskont en dour.

An ôtrou kont, an deiz-se, a oa troet war e du mad: eul louarn an-nevoa lahet e Koad Tremedern, hag evid an Ôtrou, tapoud eul louarn!... E louarn! N'an-nije ket bet roet anezañ evid daou hant skoed... Troet eta war e du mad, c'hoarzin a eure gwalh e galon o kleved Gargam o konta e neuadenn.

— Na karet am-mije bet, Gargam, gweled ahanout o neuñv war da barlochau evel eur hi plomm!

— Ha ma vijent bet beuzet! a lavaras an itron.

— Beuzet er porz, war an trêz!... Red e vo dit, evelkent deski neuñv d'ar pôtr, kleved a rez, Gargam?

— Ya, ya, ôtrou.

An Itron en he madelez a houlennas:

— Hag ar pôtr all, petra eo deut da veza?

— Hennez, eme Gargam, hennez?... Neuñv a ra evel eur pesk, hag e zillad a zo seh, ha pell zo, war e grohen; evuruz ma n'an-neus ket bet eur roustadenn digand e vamm.

An Itron a gasas he matez da di Izabel da houlenn kelou euz ar pôtr: plahig kuñv ha trugarezuz, itron ar hastell. Hag an deiz war-lerh e teuas he-unan beteg ti Izabel.

— Deus amañ, pôtr, deus. Ahanta 'ta, darbet eo bet dit beza bet beuzet Gargam ha va mab!...

— O! Itron, na gredit ket se. Droug eo ar pôtr, med piou en e leh na vije?... Kalon vad an-neus, Itron, ha karantezuz en on heñver... Med hini pe hini a zo atao ouz e heskin, oh ober goap anezañ, o skei warnañ...

— Karoud a rez da vamm Izabel?

— O! ya, Itron, eme Bilzig, krog e dorn e vamm, e vamm Izabel!

— Karoud a ra ahanoh!

— Goud ha kompren a ra kalz a draou, Itron.

An Itron, goude neuadenn Gargam, he-devoa grêt d'ar hure displega dirazi doare ar vamm hag hini he bugale. Hag abaoe, gand ar Gontez, eo bet karet ar wreg a-zoare, ar plah a skiant vad, ar vamm m'o-devoa an nehamant, an dienez moullat war he zal nerz he halon, ar vamm dilezet gand an oll, hag he-devoa poaniet, douget he beh (pegen ponner koulskoude) heb klemm, evuruz pa wele he bugale o kreski drant ha ye, evel peder gwezennig, deut an amzer nevez.

Hag abaoe, keit ha ma veze an Itron e Kastell Brechou, e teue, eur wechig an amzer, beteg ti Izabel. Eur gomz, eur ger, eul lazig (8) da bep hini, ha war he lerh eur skeudenn a frealzidigez, eur sklêrijenn e teñvalijenn an deveziou.

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

- **Ar h/kregin**: les coquillages.
- **Ar bezin troh**: le goémon de coupe (chaque personne de la commune a le droit de procéder à la coupe du varech à un endroit donné, et de vendre ce qu'elle y récolte); **ar bezin dizol**: le goémon de dérive, ramassé sur la grève ou la plage, après les tempêtes.
- **Kontelleged**: couteaux, solens (mollusques bivalves).
- **Tarelleged** (ou **talareged**): langons, équilles (petits poissons qui s'enfoncent dans le sable).
- **Morlennou**: trous d'eau, flaques dans les rochers.

(8) **Lazig** : al lazig.

● **Gobiri**: gabares (bateaux de charge, assurant un service côtier, ou utilisés pour le chargement et le déchargement des navires).

● **Biskinennou**: bisquines (embarcations).

● **Goletinier**: goélettes.

● **Teir gwerniou greiet**: trois mâts gréés.

● **O v/bageal**: conduisant une barque.

● **A hourhemennas**: recommanda; **gourhemenni**: ordonner, recommander.

● **Eor**: ancre (de marine).

● **Brao ral**: d'une beauté, d'une élégance remarquables.

● **Van ne reas**: il ne fit semblant de rien (comme s'il n'avait pas entendu et vu).

● **Chaoser**: chaussée; ici: digue.

● **Tok garlantezet**: chapeau orné de guirlandes.

● **Dalhet koun an-nevoa...**: il avait conservé le souvenir (des coups de baguette reçues... pour les poires qu'il n'avait pas volées).

● **Geo!** = **Eo** (= Si!).

● **Er h/girjer**: dans les haies; (**girzier**, souvent prononcé: girjer).

● **Heugi na rez-te ket**: tu ne fais pas le dégoûté (**heug**: dégoût).

● **Ar hig-ber**: la viande à la broche (**ber**).

● **Polead**, ou: **polevad**, **pouleñvad**: godiller.

● **Ronad**, ou: **roeñvad**, **roeñvi**: romer.

● **Plada a eure**: elle s'aplatit (elle se retourna).

● **Parlochad**, ou: **parlocha**: aller à quatre pattes; ici: se débattre.

● **Kein ar vag**: la quille de la barque.

● **Treantet**: transis (de froid).

● **Nemed diveradur ne oant**: ils ruisselaient d'eau (**diveradur**: ruissellement).

● **A fuc'he**; — **fuc'ha**: souffler de colère.

● **Foreant**: canaille.

● **Neuadenn**: baignade.

● **Kuñv**: douce.

● **Drant ha ye**: enjoué et gai.

● **Skeudenn a frealzidigez**: image de consolation.

BREZONEG BRO-DREGER. — **Ne dapfet ket** = ne dapoh ket; — **lahet** = lazet.

AR BILADEG

Hag ar mor, mor ar vuez gand e wagennigou, a gelhe, a holoe an deveziou, ar miziou e tiegez Izabel: hini hag hini e kouezent goustadig, goustadig e donder an dienez hag ar baourentez.

Ar vamm, evel diagent, ah-ê, diou pe deir gwech war ar zizun, da Lanneur, da Wimaeg, da Blegad ha da Blistin da werza he boutegad meskl, koukous ha bigorned, tammouigou pesked: moulleged, levneged, pleised, touilled, morleanezed, prenet ganti pe besketet gand Bilzig hag an tri vugel all.

An deveziou all, trawalh, re dezi aliez da ober, e rê euz he zi: gwalhi a rê, seha, dresa he dillad ha re he bugale. A-wechou evelkent, re skuiz, e teue, goude grêt ganti he zroiou war ar mêz, da azeza, eur pennadig gand ar gwragez all, e disheol eur wezenn dill a astenne delienneg he skourrou a-uz d'an ôd.

Gwragez ha merhed ar bourk a deue eno, brao an amzer anezi, war bord ar mor, da vesa o re vraz, krennarded, hag a weled o c'hoari du-hont war an trêz: darn aneze a rê stamm, darn all a wrie, ha red eo din henn lavared pa eo gwir, oll e teuent eno da gêzeal, da virbillad, ivez da glufani. Eno, dindan ar wezenn-ze, e vezent evuruz, ankouaet gante o zrubuill, o displijadur, aliez o anken. Rag ped aneze a oa o gwazed war ar mor, êt pell-pell diouz ar gêr, ha ped all...

Med honnez a oa hag a vo o buez, hag a oa bet hini o mam-mou en o-rôg... Ar wezenn dill 'ta he-devoa klevet... Bre-mañ, siwaz... Em bugaleaj beo e oa hoaz ar wezenn, abaoe, koz-douar, krignet gand an oad, dizehet war he zroad, diskaret eo bet gand eur barr-avel.

Ar wezenn dill!... Ped rummad a Lokiregiz a zo bet o tis-heolia, o tisklaeia dindan he deliou: gwazed, merhed, martoloded, pesketerien, maltouterien! Dindan ar wezenn, pe harp outi, pa veze divalo an amzer, glao hag avel anezi, ar wazed eno a deue, surao pe galabousenn war o fenn, war o hein eur porpant eoliet, boutou koad goloet en o zreid, o chik en o genou hag o daouarn en o godellou. Ahane e vesent aketuz o bagou bian ha braz, o bagou boutet gand an avel, sachet gand ar mare, stropet ha ruillet gand an tâliou-mor.

Eno ho-pije klevet tud fur o prezeg. Ahan! Hemañ an-nevoa grêt (ped gwech!) tro ar bed; henhont a oa bet o vrezelli en Indez; ar glazard-mañ, lesanvet ar Prizonier, a oa bet, tri bloaz, er galeou, gand ar Zaozon, hag an hini tosta dezañ a zo o paouez erruoud euz brezel an Amerik.

Tud fur, pa lavaran deoh, tud a skiant vad!

Eun devez bennag, pa n'am-mo netra da ober, me a zanevello deoh ar prezegennoù kaer, ar hôziou fur meurbed a hane niveruz war o zepod, a zifluka, a nije euz o genou. evel gwanen euz o hest. A! M'ô-dije bet ar re-ze deskamant! Siwaz! Anez da ze, kap e vijent bet... da betra, a gav deoh?... A betra?... Ya, a betra?... Daoust ha me oar-me? A netra marvad. A netra?... Nann. Avel, avel, pell ha plouz... pa lavaran deoh... pell ha plouz!

Pa veze brao an amzer, e-pad an hañv, ar besketerien êt d'an ôd, ar merhed 'ta bodennet en o fluch endro d'ar wezenn, a deue, — o stamm gante en o daouarn, pe o beskenn war o biz, eun nadoz gwriad hloan etre o biz-meud hag o biz-yod, daou ha tri re lerou war o breh da zresa, — da glevet an neventiou; darn aneze, klufaned ar re-mañ, a deue eno da weled, da zelaou, ha dreist-oll, lañchennet mad, da gemer perz er ragach. Eno neuze e veze gwasket, miret, astennet, ledet, kempennet ar heloioù, hag ahane, divailluret, dishualet, disparlet, difarleet, kelien dibreder e nijent, a-uz d'ar bourk, kent mond da fronal euz an eil ti d'egile. Seblantoud a ra din... Ha na glevit-hu ket aneze, sardoned, frou... frou...

Homañ, he-unanig, gwreg aketuz, a heuil a lagad hag a galon bag he fried. Pleget dindan an avel, emañ du-hont o

ravanelli war al Leo-Drêz; deut eo amañ, he bugelig ganti war he breh da hortoz he gwaz da zond d'ar porz.

Homañ all, kosoh he hini, a zo gantañ o c'hoari, he dorn aketuz a hench e gammejou kenta; skuiz ar bugelig, henn lakaad a raio en he barlenn da barlochad.

Oll emaint o vesa o hrennarded, pôtréd ha pôtrezed hag a welit du-hont, war an drêzenn.

Ya zur, an hini an-nevoa hadet pe blantet ar wezenn dill-ze heb douetañs ebed, ah-aio, ma n'emañ, war-eün d'ar Baradoz. Piou biskoaz a oa bet madelezusoh e keñver e genvroiz?

✱

Ar merhed 'ta a oa eno en deiz-se, brao ral en disheol, oh ober stamm, o wriad, o kêzeal, o vesa o bugale. Izabel a oa chomet er gêr: redeg a rê he lijoù, he ôtre he-devoa roet d'he bugale da vond da c'hoari gand ar re all, ha Bilzig, Madelen, Yannig ha Katellig, o fevar en trêz. Pôtréd ha pôtrezed ar bourk, oll emaint war an drêzenn, o labourad, o c'houezi tre ma hallont, evid sevel tour pe gastell, sterna lestr pe vag arôg ar gourlenn.

Ar vugale eno a-viskoaz o-devoa c'hoariet war an drêzenn-ze; e-leh ma welit aneze hirio o c'hoari, o zadou, o mam-mou eno a c'hoarias, hag o bugale war o lerh, ha bugale o bugale a heulio o skwer.

En deiz-se, rust ar mor, mareou braz anezi, ar vugale 'ta a oa eno unanet arôg ar gourlenn, eur pennad mad arôg, ha paliou, marriou, pigelloù da doulla, ha da zével, da gem-penn, da benta tier, touriou, bagou ha listri. Kaled eno e labourad, ive e ragached.

Sellit oute. Ha gweled a rit-hu Jojo, ar Pôtr-Ru, Lellig an Touz, Fañch ar Peul, Bilzig hag e vreur, ha kalz a re all hag a anavezit, o palad, o pigellad, o vañsonad; hag ar merhed, ken trefuet all, a zikour o breudeur: klask, kavoud, kerhad, dougen a reont ar vein evid sterna ha kreñvaad al listri hag an tourellou.

Ar mor, e-barz ar porz, a zav, a c'houez; en em astenn, en em leda a ra war an trêz, endro dezi eur houriz wenn dantelezet, dantelezet gand ar gwagennoù en em blege, en em zisplege, a frege, a zifarlee, en eur zirulla o garlantezennou eonennuz.

— Erru ar mor! erru ar mor!

Hag ar vugale buan ha buan war o zouriou, en o bagou, en o zier. Ha skrijadennou!

— Erru ar mor!...

Ar mor a led e wagennou war an trêz, a astenn e zivreh endro d'ar gerrigi, d'ar bili; kelha a ra al listri, an tôliou-mor a strop o mogeriou, a freg warne, nebeud-ha-nebeud, tamm-ha-tamm e tispegont an trêz euz ar vein, ar mor a zav, strinka a ra, lammed a ra er bagou, disjuntra a ra an touriou.

Lestr Jojo hag hini ar Pôtr-Ru ah-a d'ar foñs, leun a zour; tour Lellig an Touz a gouez en e boull. Ha kriadeg, youhadeg!... Ha kêziou, prezegennou, ive rezonadeg!

Bilzig, e vreur hag e ziau c'hoar, reud war o zour-tan (re ar re all êt d'ar zol, dismantret, peñse grêt gante), a c'hoarze, a wapae, lorch enne mar plij, fêa ma oa (1) o zour-tan hepken en e zav.

Jojo hag ar Pôtr-Ru, daou daskanier (2) ma oa, kouezet o re en o foull, gwasket o imor, a falvezas deze tenna Bilzig hag e laz (3) diwar o zron. Strinka a rejont dour gante; tôliou treid o-deus roet d'an tour-tan kement ha ker bian o-deus c'hoariet o fenn, ken m'o-deus freget ha diskaret ar bern trêz; Bilzig hag e vartoloded kouezet en dour, karget gante o boutou.

Droug e Bilzig. E piou ne vije ket? Bilzig, eun êl a zouster ne oa ket, c'hwï oar. Eno ho-pije neuze bet gwelet eur bila-deg euz ar starta. Bilzig a grogas e kolier ar Pôtr-Ru, eun tôl dorn dezañ war beg e fri, ha distaget mad, ken mad ken ma strinkas ar gwad war e roched. Hag ar Pôtr-Ru da wac'hal, da vlejal: trehet ar paour kêz Pôtr-Ru, ha dinerzet. Jojo an-nevoa roet lamm da Yannig. Bilzig a deuas da zikour e vreur, eun tôl dorn hag eur voutadenn, ha setu Jojo stlapet a-hed e gorr war an trêz gleb, eun tôl mor a fregas en e gichen: goloet Jojo a zour hag a eonenn.

Seblantoud a eure d'ar vugale all penôz e oa beuzet Jojo, tostaad ne gredent ket, med o zeodou a bolee:

— Bilzig! Zilzig!

Savet en e zav, Jojo, gleb-dour-teil, ha da grial ha da youhal gand ar re all:

— Bilzig! Zilzig!

(1) **Fêa ma oa** : o veza ma oa.

(2) **Taskanier**: rendaeler.

(3) **Laz** : skouadrennad.

ph. leGouaille

Bilzig ha Yannig hag o-daou d'ar gêr; ar bôtred all d'o heul a ambrouge aneze a dôliou-mein:

— Bilzig! Zilzig!

Ar mammou, gwelet gante ar gabaill, a zavas euz a-zindan o gwezenn.

— Petra a zo c'hoarvezet?...

Kavet o-deus ar Pôtr-Ru o tiwada, ha Jojo o tivera hag o-daou o vlejal. Trelatet pennou ar gwraze :

— Jezuz! Mari! Jozeb! eme mamm ar Pôtr-Ru.

Darbet eo bet dezi sempla pa he-deus bet gwelst he fâtr.

— Piou an-neus grêt ze dit?

— Bil... Bil... Bilzig! a hikas ar pôtr.

Ha beh war Bilzig... Ar vugale, heb ehani, a griez:

— Bilzig! Zilzig!

Ar mammou en-dro dezañ:

— Amprevan! Ne vefer ket evid da zuja?... Ne vefer ket evid d'andenn euz ar hañfart-mañ?

Mamm ar Pôtr-Ru a roas dezañ eur skouarnad war eun tu, ha dizamant hini Jojo eur grabanad war an tu all.

Hag evelse ar vugale hag o mammou, en eur grial, a zo bet et da ambroug Bilzig ha Yannig beteg toull dor Izabel.

Digemer mad a zo bet grêt d'an daou bôtr. Droug (ha ne oa ket heb abeg) er vamm dirag eun heveleb arvest, hag o-daou o-deus tapet beb a lardadenn!...

Nebeud goude, Madelen ha Katellig a erruas er gêr: an daou vreur o ouela azezet war an oaled.

— Penn-abeg n'an-int ket bet euz ar biladeg, mamm Izabel.

— Ma, gwaz a ze!... Ma karfent chom er gêr!...

Ne oa ket he homz ganti peurachuet, pa antreas en ti he amezeg nesa, Saïg Jelvest; anavezoud a rit anezañ.

— Ahanta 'ta, Izabel, petra a nevez? Daerou, 'm-eus aon, a zo en ti?

— Ya, ya, Saïg! An daou gañfart-mañ, pa vent er-mêz, a zo heñvel ouz daou ziaoul dishualet; Bilzig, end-eeun, a zo deut da veza eur gwall bôtr.

— Marteze ivez, Izabel, ne vez ket atao ar gaou gantañ; me a oar ervad petra a zo bet c'hoarvezet en trêz. Mad

eh anavezan an doare, n'an-on ket evid tamall ar pôtr, n'an-eo ket da glemm, an daou all, 'lavarant ket : en em zivenn an-neus grêt ha divennet an-neus e vreur. Med n'eo ket ze eo ze: kôzeom nebeud, med kôzeom mad ha sklêr, eeun en e nord!... Ar pôtr-mañ, red eo dezañ beza aliet, kenteliet, bleinet gand eur gwaz. Erru eo poent dezañ mond da honid e vara; kreñv eo a gory, lemm a spered. Eur mous am-eus ezomm. Na c'hwî, Izabel, a rofe ar pôtr-mañ din?... Me fell din d'andenn euz ar gwaz-mañ, neketa pôtr?

— O, ya, sur!... A galon vad, Saïg!

— Ha te, Bilzig, plijoud a rafe ganit d'andenn ganen-me?

— Ya, Saïg! ya, o, ya!

— Da hanter lodenn a honèzi, kement-se tapet a vo atao evid ho tiegez, Izabel. Med echu ar piladegou, ha dalh an Nard, pôtr! pe da zah, dioustu en ôd!

— Trugarez, Saïg! Bennoz Doue deoh da rei dorn d'an intañvez ha d'he bugale emzivad!... Bennoz Doue deoh, Saïg!

Saïg ne gare ket kalz ar bennoziou, hag a hroz mole en eur vond er-mêz an ti, diwar dreuzou an nor:

— Dilun ar beure, pôtr, eh ambarki, adieu vat! Ha dreist oll te 'oar, er vicher arabad koll an nord! Tôl evez d'ar vag vian... Kenavo, Izabel!

Na pebez laouenedigez e ti Izabel, goude an displejadur! Hag evuruz, pegen evuruz Bilzig!

Daoust hag-eñ a zo eur pôtr ganet ha maget war bord ar mor, ha n'an-neus ket gouzañvet eul levenez dispar, santet e galon o tridal en e greiz p'an-neus tôlet e droad evid ar wech kenta war tiller eur vag pesketa. Eh-a eta Bilzig da vond war ar mor. War ar mor! Martolod e vo evel e dad, evel e dud koz, mous e bourz **ar Gwennili**, gwella ha brava bag a oa er porz. War ar mor!... Gonid a raio e vara, dorn a roio d'e vamm evid delher he ziegez ha kempenn ar re vian... Eun devez, marteze, ma ro Doue yehed dezañ da ren e vuez a vartolod, ya, eun devez, Izabel ne ranko ken mond gand he bouteg euz an eil komanant d'eben, da werza he hregin.

Goude koan, lavaret ar pedennou, ar vugale a oa et d'o gwele. Izabel a oa he-unanig, chomet he fenn etre he daouarn, azezet war an oaled.

Sioul, sioul, Bilzig a zavas euz e wele, hag a deuas, diarhenn, e korv e roched, da gaoud e vamm. Kregi a eure

en he dorn, ha goustadig, goustadig:

— Mamm Izabel! Mamm Izabel!

— Petra, va fôtr?... Petra?

Ha Bilzig, stouet war e zaoulin, a zoublas e benn war he barlenn, doureg ar pôtr a ouele, ha dre e zaerou;

— Mamm Izabel, trugarez! trugarez, mamm Izabel!

— Doue d'az pennigo, va mabig karantezuz!... Doue d'az pennigo!... He dorn war benn he fôtr.

He fôtr?... Mab he gwad ne oa ket, mab he zristidigez, mab ive he harantez.

Na ger ken n'o-deus rannet.

Bilzig a deuas d'e wele. Dizankeniet, ar pôtr a gouskas evuruz beteg ar beure. Izabel ne gouskas ket nemeur, evuruz evelkent, ar paour kèz plah. Biskoaz kemend-all: sklerijennet he oll buez, gouzañvet ganti gwalh he halon, levenez he oberou, laouenedigez he bloaveziou a boan, a zisplijadur hag a zienez. Eur bugelig he-devoa maget karantezuz hag anaoudeg; ar hreunenn hadet e kalon ar pôtr kelliget eo, diwana a raio nerzuz (henn goud a ra bremañ!); hi a zavo war he horzenn:

*Done da rei d'am gwezennig
Avel dous ha glizenn dener,
'Vid ma vleunio va rozennig,
Pell diouti ar gwall-amzer!*

... Bugelig eo hoaz Bilzig. Warhoaz e baurz ar **Gwennili** e vo eur hrennard, èt er-mêz a vugaleaj, èt war ar mor da honid e vuez.

GERIOU HA TROIOU-LAVAR

- **Lanneur**: Lanneur; — **Gwimaeg**: Guimaec; **Plegad**: Plouégat-Guerand.
- **Morleanezed**: petits poissons grisâtres qui vivent dans les mares, les trous d'eau qui se découvrent à marée basse (nom local; ailleurs: juliennes).
- **Eur wezenn d'till**: un tilleul.
- **Delieneg he skourrou**: ses branches feuillues (noter l'inversion).
- **Da v/birbillad**: à babiller, à bavarder.
- **Da g/klufani**: à cancaner, à commérer.

- **O t/disklaioa**: se protégeant de la pluie.
- **Suroa pe galabousenn**: surout ou « kalabousenn » (coiffure, genre passe-montagne, portée par les goémonniers de la côte Nord).
- **Porpant eoliet (eouliet)**: veste imperméable huilée (vêtement de pluie des pêcheurs).
- **Glazard**: homme au teint brun.
- **Bodennet en o fluch**: accroupies toutes ensemble.
- **divailluret**: « démaillottées », libérées.
- **Difarleet**: sans entraves.
- **Fronal**, ou: **fraoñval**: bourdonner.
- **Sardoned**: frelons.
- **Ravanelli**: draguer.
- **Al Leo-Drèz**: la Lieue-de-Grève (entre Saint-Efflam et Saint-Michel-en-Grève).
- **A hench e gammedou**: dirige ses pas.
- **O garlantezennou eonennuz**: leurs guirlandes écumantes.
- **Bili**: galets.
- **Disjuntra**: disjoindre, abattre.
- **Et d'ar sol**: coulés (sol: fond); — **peñse grêt gante**: ayant fait naufrage.
- **A wapaè**; **gwapaad**, ou: **goapaad**: se moquer.
- **O zour-tan**; **tour-tan**: phare.
- **Daou d/taskanier**: deux querelleurs, deux taquins.
- **Laz**: équipe.
- **Eun èl a zouster**: un ange de douceur.
- **Ar gabail**: la mêlée, la bataille.
- **Trelatet pennou ar gwragez**: l'esprit des femmes est troublé, elles s'énervent et s'agitent (**trelata**: troubler, bouleverser, délirer).
- **Pe da zah, dioustu en ôd**: ou bien ton sac (de marin), immédiatement à terre (je te fais débarquer aussitôt).
- **Tiller**: tillac du bateau.
- **A zoublas**; **soubla**: courber.
- **Kelliget eo ar hreunenn**: la graine a germé.

TAOLENN

I. — Bilzig e ti e vamm-goz Marharid	3
II. — Bilzig ha per an Aotrou Person	9
III. — Bilzig ah-a d'an ti-neza	17
IV. — Bilzig atao o pichota tra pe dra evid an tiegez	28
Bilzig gwasket	34
V. — Bilzig, Gargam ha mab an aotrou	37
VI. — Ar biladeg	45

*Implijet eo bet evid aoza al leorig-mañ ar plomou
o-deus talvezet evid adembannadur BILZIG gand
« Emgleo Breiz ».*

2.000 skwerenn moulet evid ar Skoliou

OBERENN AL LEORIOU-SKOL BREZONEG

Dastumadenn
SKOL AR BREZONEG
Leorig 14

Ti-Moullerez
an « Télégramme »,
Brest.

Ar Merour:
A. Keravel

**Lodenn genta BILZIG a gaver e Niverenn 11-12 « BRUD »,
kelaouenn lennegel « Emgleo Breiz ».**

**An oberenn en he fez a vo kavet, e 1962, en eul leor kaer,
skeudennet gand Ph. LE GOUAILLE.**

- Mojennou Breiz ar Mor
- War drez ha war veg
- Marvailloù ar votez-tan

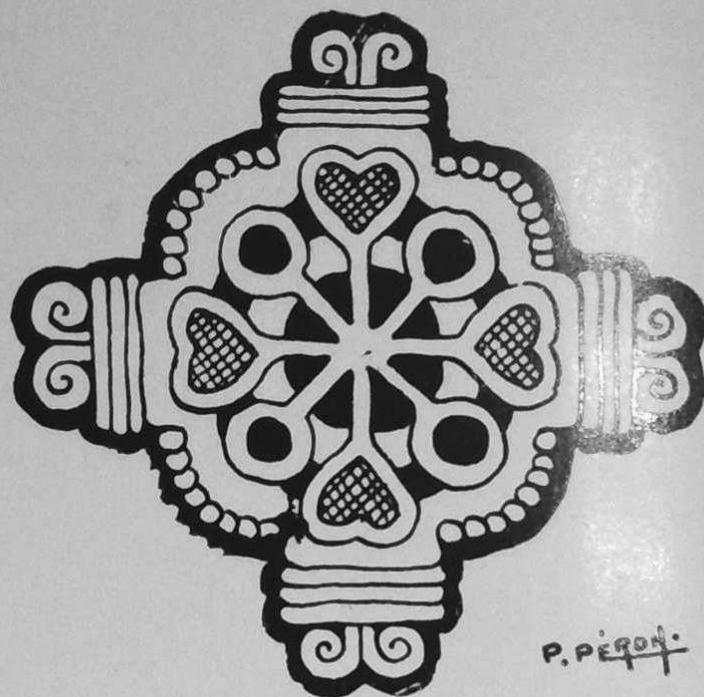
Pennadou gand

Per-Jakez HELIAS

Skeudennou gand

Joz AN DOARE

Embannet gand « EMGLEO BREIZ »

AR FALZ

Niv. 4 - 1961

TRIMIZIEG

23^{ved} bloavez

Renerez, merouriez: 6, rue Neptune - Brest
C.C.P. 430-20 Roazon

Komanant-bloaz : 10 LN.